

DANMARKS
NATIONALBANK

Vurdering af Sumclearingen

Efter Core Principles for Systemically
Important Payment Systems

December 2012

INDHOLD

1.	Indledning.....	3
1.1	Nationalbankens overvågningsrolle	3
1.2	Internationale standarder for betalingssystemer.....	3
1.3	Karaktergivning.....	5
1.4	Sammenfatning.....	5
2.	Beskrivelse af Sumclearingen	8
2.1	Systemejer, systemoperatør og afviklingsbank.....	8
2.2	Deltagere	9
2.3	Clearing og afvikling.....	9
2.4	De to delclearinger	13
2.5	Afviklingsforløbet i Sumclearingen.....	15
2.6	Priser.....	18
2.7	Modernisering af detailbetalingsinfrastrukturen	18
3.	Vurdering af Sumclearingen	20
3.1	Standard I – juridisk grundlag.....	20
3.2	Standard II – klare regler.....	26
3.3	Standard III – styring af risici	29
3.4	Standard IV – endelig afvikling	34
3.5	Standard V – fuldførelse af afvikling.....	36
3.6	Standard VI – centralbankpenge	39
3.7	Standard VII – operationel stabilitet	40
3.8	Standard VIII – praktisk og effektivt	46
3.9	Standard IX – adgangskriterier	49
3.10	Standard X – ansvar og ledelsesregler	51
4.	Litteraturliste	53

1. Indledning

Sumclearingen er det danske system til afvikling af detailbetalinger som fx dankortbetalinger, konto-til-konto overførsler og overførsler via Betalingsservice. Det er vigtigt, at betalinger i Sumclearingen afvikles på betryggende vis. Et sikkert og effektivt afviklingssystem bidrager til finansiel stabilitet.

Nationalbanken har til ansvar at overvåge betalings- og afviklingssystemer, der er systemisk vigtige. En del af overvågningen består i at vurdere systemerne mod internationale standarder og anbefalinger. Formålet med denne rapport er at vurdere, hvorvidt Sumclearingen opfylder de internationale standarder for systemisk vigtige betalingssystemer.

I kapitel 2 beskrives Sumclearingens grundlæggende opbygning. I kapitel 3 præsenteres vurderingen af Sumclearingen i forhold til de internationale standarder.

Vurderingen er foretaget på baggrund af informationer modtaget frem til udgangen af september 2012.

1.1 NATIONALBANKENS OVERVÅGNINGSROLLE

Nationalbankens overordnede rolle i relation til betalings- og afviklingssystemer, herunder Sumclearingen, er forankret i Nationalbanklovens § 1, hvori det hedder, at Nationalbanken har til opgave at "opretholde et sikkert pengevesen her i landet samt at lette og regulere pengeomsætning og kreditgivning".

I 2006 blev Nationalbankens ansvar for overvågning af betalings- og afviklingssystemer lovfæstet i Værdipapirhandelsloven. Ifølge lovens § 86, stk. 2 skal Nationalbanken overvåge systemer, der vurderes at have væsentlig betydning for betalingsafviklingen i Danmark eller for gennemførelsen af de pengepolitiske transaktioner. Nationalbanken overvåger betalings- og afviklingssystemer, der er systemisk vigtige. Sumclearingen er defineret som et systemisk vigtigt betalingssystem.

1.2 INTERNATIONALE STANDARDER FOR BETALINGSSYSTEMER

Nationalbankens rolle som overvåger betyder, at de systemisk vigtige betalings- og afviklingssystemer, herunder Sumclearingen, vurderes i forhold til internationale standarder på området. Standarderne er udar-

bejdet af en arbejdsgruppe under Bank of International Settlements (BIS) og er kendt som Core Principles for Systemically Important Payment Systems (CPSIPS), jf. boks 1.

Standarderne fastlægger på et overordnet niveau de krav, som et vel-fungerende betalingssystem bør opfylde. I denne rapport gennemgås de enkelte standarder med en kort beskrivelse, en gennemgang af Sum-clearingen i forhold til standarden og en vurdering af, i hvilket omfang standarden er opfyldt.

BIS offentliggjorde i april 2012 et sæt af nye standarder for overvågning af systemisk vigtige betalingssystemer. De nye standarder "Principles for financial marketstructures" kombinerer de tre hidtidige standarder "Core principles for systemically important payment systems", "Recommendations for central counterparties" og "Recommendations for securities settlement systems" med henblik på at skabe en mere konsistent overvågning af forskellige typer finansielle infrastrukturer. BIS har netop offentliggjort et såkaldt disclosure framework samt metodevejledning. De nye standarder vil fremover danne grundlag for Nationalbankens overvågning af Sumclearingen.

BIS' 10 STANDARDER FOR SYSTEMISK VIGTIGE BETALINGSSYSTEMER	Boks 1
I. Systemet skal have et velfunderet juridisk grundlag i alle relevante jurisdiktioner.	
II. Systemets regler og procedurer skal give deltagerne en klar forståelse af systemets indflydelse på hver af de finansielle risici, de påføres ved deltagelse i systemet.	
III. Systemet skal have klart definerede procedurer for styringen af kredit- og likviditetsrisici, der specificerer de respektive ansvar for systemoperatøren og deltagerne, og som giver passende tilskyndelse til at styre og begrænse risici.	
IV. Systemet skal give hurtig og endelig afvikling på valørdagen, helst i løbet af dagen, og som minimum ved dagens slutning.	
V. Et system med multilateral netting skal som minimum kunne sikre fuldførelse af den daglige afvikling inden for passende tid i tilfælde af, at deltageren med den største forpligtelse ikke kan afvikle.	
VI. Midler brugt til afvikling bør fortrinsvis være centralbankpenge. Hvor andre midler anvendes, skal de indebære lille eller ingen kredit- og likviditetsrisiko.	
VII. Et system bør have en høj sikkerhed og operationel stabilitet samt have nødprocedurer, som inden for passende tid sikrer den daglige afvikling.	
VIII. Systemet skal give mulighed for at afvikle betalinger på en måde, der er praktisk for brugerne og effektiv for økonomien.	
IX. Systemet skal have objektive og offentliggjorte kriterier for deltagelse, som tillader fair og åben adgang.	
X. Systemets regler om ledelse skal være effektive, indebære ansvar over for eksterne parter og være gennemsigtige.	

1.3 KARAKTERGIVNING

Til vurderingen af hver enkelt standard benyttes fem karakterer: *Observed*, *broadly observed*, *partly observed*, *non-observed* samt *not applicable*.

- Observed – benyttes, når alle vurderingskriterier er opfyldt uden væsentlige mangler.
- Broadly observed – benyttes, når der kun er fundet mindre mangler, der ikke giver anledning til større bekymring, og når udbedringer, der sikrer fuld overensstemmelse med standarden, er planlagt og realistisk vurderes at kunne implementeres inden for en fastlagt periode.
- Partly observed – benyttes, når der er fundet mangler af en sådan karakter, at der kan være tvivl om, hvorvidt systemet kan overholde standarden inden for en rimelig tidsfrist.
- Non-observed – benyttes, når der er fundet større mangler, der gør, at standarden ikke kan overholdes.
- Not applicable – benyttes, når standarden ikke finder anvendelse, givet strukturelle, juridiske og institutionelle vilkår.

Vurderingen af Sumclearingen i relation til de internationale standarder er udført af Betalingsformidlingskontoret i Nationalbanken. Vurderingen bygger på en self assessment, udført af Finansrådet, som er systemejer, og Nets, som er operatør. Denne self assessment indeholder en række spørgsmål til hver af de 10 standarder i CPSIPS. Herudover indgår generel lovgivning, regler, aftaler, brugerhåndbøger, forretningsgange og systembeskrivelser mv. i vurderingsgrundlaget sammen med diverse analyser foretaget i forbindelse med vurderingen. Der kan være tilfælde, hvor Sumclearingen opfylder standarden, men hvor der alligevel er knyttet kommentarer eller anbefalinger til vurderingen.

1.4 SAMMENFATNING

I nedenstående tabel vises den overordnede vurdering af Sumclearingen i relation til de enkelte standarder, og efterfølgende er kommentarer og anbefalinger opsummeret. Der kan være anbefalinger og kommentarer knyttet til standarder, der overordnet set vurderes observed.

Standard nr.		Vurdering
I	Juridisk grundlag	Observed
II	Klare regler	Observed
III	Styring af risici	Broadly observed
IV	Endelig afvikling	Observed
V	Fuldførelse af afvikling (multilateral netting)	Observed
VI	Centralbankpenge	Observed
VII	Operationel stabilitet	Observed
VIII	Praktisk for brugerne, effektivt for økonomien	Broadly observed
IX	Adgangskriterier	Observed
X	Ansvar og ledelsesregler	Observed

Standard I

Ifølge Værdipapirhandelsloven, VPHL, § 57a, stk. 5, skal Finansrådet meddele Nationalbanken, hvem der deltager direkte eller indirekte i Sumclearingen, samt eventuelle ændringer heri. Hidtil har Finansrådet kun givet Nationalbanken meddelelse om ændringer vedrørende direkte deltagere. Fremover bør systemejer tillige meddele Nationalbanken om ændringer vedrørende indirekte deltagere.

Standard II

Håndbogen for betalingsformidling og Finansrådets Aftalebog foreligger kun på dansk. Systemejer bør overveje behovet for at udarbejde en engelsk version af disse.

Standard III

Risikoen for henlæggelser i nattens afvikling indebærer en likviditetsrisiko for deltagerne. Likviditetsrisikoen begrænses bl.a. af, at de lave alternativomkostninger ved at reservere tilstrækkelig likviditet medfører, at deltagerne generelt har stor likviditetsmæssig overdækning i Sumclearingen. For at øge systemets robusthed over for finansiel stress og eventuel knaphed på likviditet, bør der imidlertid, som anbefalet af IMF i 2006, indføres flere afviklingscykler inden for samme dag. Dette vil kunne reducere deltagerens nettopositioner, og de manuelle procedurer ved 2. ekstraafvikling kan undgås. Endvidere bør deltagerne oplyses om deres forventede nettobetalingforpligtelse i afviklingen, og likviditets-

reserveringen gøres mere fleksibel. Disse anbefalinger er baggrunden for, at standard III vurderes at være broadly observed. Den igangværende modernisering af den danske detailbetalingsinfrastruktur ventes at imødekomme disse anbefalinger, når der ved udgangen af 2013 indføres flere daglige afviklinger af konto-til-konto overførsler og forbedrede muligheder for likviditetsstyring.

Standard VII

Nets har indgået aftale med IBM om levering af to-center drift, og skift af drift mellem de to datacentre kan foretages inden for en aftalt tidsramme på fire timer. Systemejer bør løbende vurdere om tidsrammen for centerskift på maksimalt fire timer fortsat er tilstrækkelig. International best practice er en tidsramme på maksimalt to timer.

Standard VIII

De nuværende afviklingstider i Sumclearingen er ikke tidssvarende i forhold til slutbrugernes forventninger til et moderne betalingssystem og understøtter ikke i tilstrækkelig grad udviklingen af nye betalingsløsninger. De lange afviklingstider bevirker, at systemet ikke overordnet kan betegnes som effektivt for økonomien og slutbrugerne. På den baggrund vurderes Sumclearingen broadly observed for standard VIII.

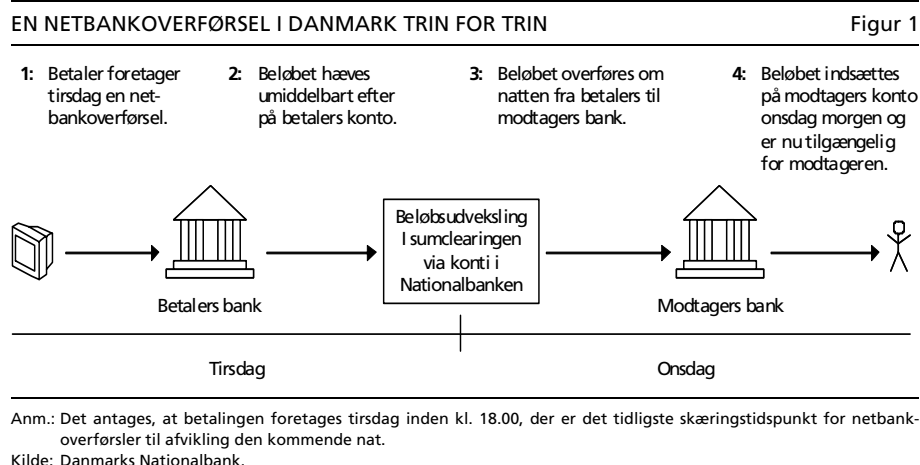
Den igangværende modernisering af den danske detailbetalingsinfrastruktur sikrer, at visse overførselstyper kan afvikles omgående. Moderniseringen vil bringe den danske infrastruktur for detailbetalinger på højde med infrastrukturen i sammenlignelige lande. Moderniseringsprojektet ventes afsluttet ved udgangen af 2014.

Standard IX

Der findes ikke procedurer for ind- og udtræden af Sumclearingen. Det anbefales derfor, at procedurerne defineres, beskrives i fx aftalegrundlaget og offentliggøres med henblik på at sikre, at deltagerne er bekendte med proceduren for ind- og udtræden. IMF gav i 2006 en tilsvarende anbefaling.

2. Beskrivelse af Sumclearingen

Når en borger i Danmark fx betaler med dankort, anvender Betalings-service eller laver en konto-til-konto overførsel, skal bankerne bogføre på kundekonti og - såfremt betaler og betalingsmodtager ikke anvender samme bank - udveksle beløb mellem hinanden. Det foregår i Sumclearingen, som er det danske system for clearing og afvikling af detailbetalinger, jf. figur 1.

2.1 SYSTEMEJER, SYSTEMOPERATØR OG AFVIKLINGSBANK

Sumclearingen ejes af Finansrådet, der er interesseorganisation for pengeinstitutterne i Danmark. Finansrådets medlemmer består af banker, sparekasser, andelskasser og danske filialer af udenlandske banker. I relation til betalingsformidling står Finansrådet bl.a. for koordineringen af pengeinstitutternes holdninger til spørgsmål vedrørende betalingsinfrastrukturen i Danmark og for vedligeholdelsen af de bagvedliggende aftaler.¹

Opgaven som operatør af Sumclearingen varetages af Nets, der således står for den daglige drift og implementering af systemændringer. Nets ejes af danske og norske pengeinstitutter samt Nationalbanken.²

¹ Yderligere oplysninger om Finansrådet kan ses på www.finansraadet.dk.

² Yderligere oplysninger om Nets virksomhed fås på www.nets.eu.

Nationalbanken fungerer som afviklingsbank for Sumclearingen i kroner, og afviklingen foregår på særlige afviklingskonti, såkaldte Sumclearingkonti, i Nationalbanken. Nationalbanken yder intradag-kredit til deltagerne mod sikkerhed, hvilket er med til at understøtte afviklingen.

2.2 DELTAGERE

Deltagerne i Sumclearingen er danske pengeinstitutter eller udenlandske pengeinstitutter, der har en filial i Danmark eller på anden måde udøver grænseoverskridende virksomhed i Danmark. Deltagerne kan vælge at være enten direkte eller indirekte deltagere i systemet. Hvis en deltager vælger at være direkte deltager i Sumclearingen, skal deltageren være kontohaver i Nationalbanken. Deltageren skal have en folio-konto og en afviklingskonto til Sumclearingen. Det er typisk de mindre deltagere, der vælger at være indirekte deltagere. Hvis en deltager vælger at være indirekte deltager, fører deltageren ikke afviklingskonti i Nationalbanken.

En indirekte deltager indgår i stedet en aftale med en direkte deltager og fører konto hos denne. Den indirekte deltager får afviklet sine betalinger via den direkte deltagers Sumclearingkonto i Nationalbanken.

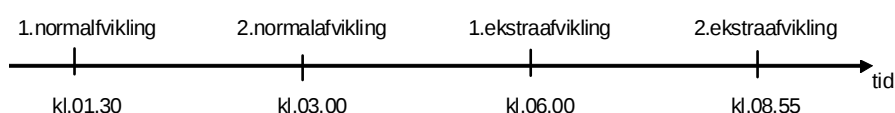
Både direkte og indirekte deltagere skal være tilsluttet en datacentral. De to største deltagere har deres egen datacentral, mens de øvrige deltagere deler datacentral med andre deltagere. Datacentralerne står for bogføring af betalinger på kundekonti og udveksling af oplysninger om disse betalinger, jf. afsnit 2.4.1 Den dokumentløse clearing.

Ved udgangen af september 2012 var der 120 deltagere i Sumclearingen. Heraf var 58 direkte deltagere og 62 indirekte deltagere. Til sammenligning var der 66 direkte deltagere og 81 indirekte deltagere ved udgangen af 2008.

2.3 CLEARING OG AFVIKLING

I Sumclearingen modregnes deltagernes betalingsforpligtelser og tilgodehavender, så det i sidste ende er deltagernes nettopositioner over for hinanden, som skal afregnes. Sumclearingen kaldes derfor for et multilateralt nettoafviklingssystem. Ved at opgøre deltagernes betalingsforpligtelser på nettobasis mindskes behovet for likviditet i Sumclearingen.

Nettopositionerne afvikles i én eller flere afviklinger, der hovedsageligt er placeret om natten, jf. figur 2.

Selve afviklingen af nettopositionerne sker som nævnt på afviklingskonti i Nationalbanken. Deltagerne kan ikke råde over kontiene under selve afviklingen, og afviklingskontiene er uforrentede. Se mere om afviklingsforløbet for Sumclearingen i afsnit 2.5.

2.3.1 Intradag-kredit i Nationalbanken

Det pengepolitiske døgn i kroner løber fra kl. 16.00 til kl. 15.30 den følgende dag, og indenfor den periode yder Nationalbanken intradag-kredit mod sikkerhed. Det giver mulighed for, at afviklingen i kroner kan gennemføres om natten.

2.3.2 Sikkerhed for intradag-kredit

Intradag-kredit ydes mod sikkerhed. Deltagerne kan stille sikkerhed for intradag-kredit i kroner i Nationalbanken via to forskellige ordninger.

For det første kan deltagerne foretage traditionel pantsætning af værdipapirer, der opfylder visse betingelser.¹ Værdipapirerne skal være registreret i et sikkerhedsdepot hos den danske værdipapircentral, VP Securities, og depotet skal være pantsat til Nationalbanken. De belånbare værdipapirer består hovedsageligt af danske stats- og realkreditobligationer. Ved opgørelsen af den samlede belåningsværdi indgår endvidere deltagernes beholdning af indskudsbeviser udstedt af Nationalbanken.

For det andet kan deltagerne stille sikkerhed via den såkaldte sikkerhedsretsordning.² Under sikkerhedsretten stiller deltageren sikkerhed i et eller flere udpegede værdipapirdepoter i VP. Sikkerhedsretten er en mere fleksibel låneordning end traditionel pant, bl.a. fordi den, i modsætning til traditionel pant, ikke binder bestemte fondsaktiver i et sikkerhedsdepot. Deltagere, der ønsker at anvende sikkerhedsretten, skal indgå en sikkerhedsretsaftale med Nationalbanken og have oprettet en sikkerhedsretskonto, hvorfra deres lån debiteres.

¹ Traditionel pantsætning kan anvendes ved alle former for kredit i Nationalbanken, dvs. også pengepolitiske lån, lån til kontantdepoter og intradag-kredit i euro.

² Sikkerhedsretten kan desuden anvendes til handelsafvikling og periodiske kørsler i VP og til afvikling af valutahandler i CLS.

2.3.3 Reservering af likviditet til afviklingen

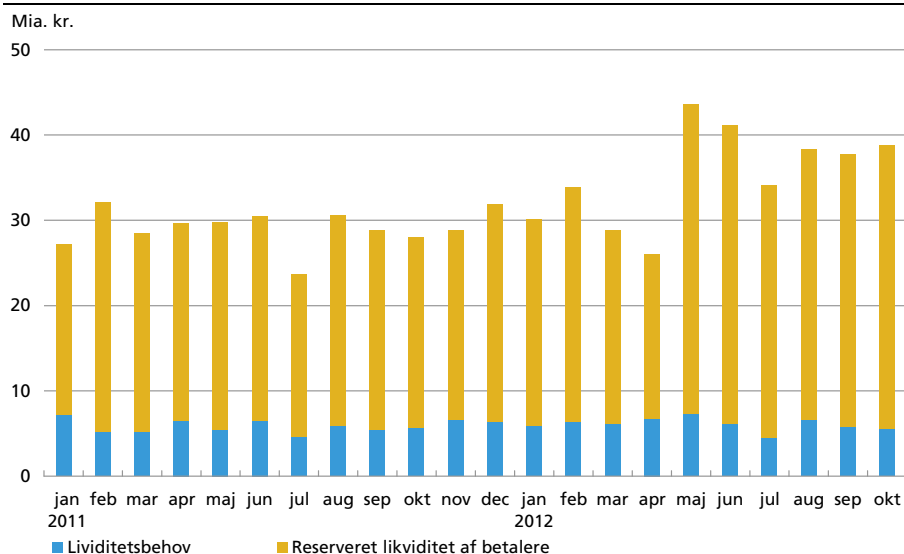
Deltagerne kan reservere likviditet til den natlige afvikling i Sumclearingen på to forskellige måder.

For det første kan deltageren via Kronos, som er Nationalbankens realtids bruttoafviklingssystem (RTGS), overføre et beløb fra foliokontoen til Sumclearingkontoen. Deltagerne kan vælge at reservere likviditeten manuelt eller gøre brug af stående ordrer. Deltageren skal sørge for at have et tilstrækkeligt folioindestående, indskudsbevisbeholdning eller benytte sig af adgangen til intradag-kredit i Nationalbanken mod sikkerhed i traditionel pant. Overførsel af likviditet til den natlige afvikling kan ske i tidsrummet fra kl. 16.00 til kl. 16.30.

For det andet kan deltageren vælge at stille likviditet til den natlige afvikling i Sumclearingen ved at trække på sikkerhedsretten. Deltageren reserverer et beløb under sikkerhedsretten. Det reserverede beløb krediteres deltagerens Sumclearingkonto og debiteres deltagerens sikkerhedsretskonto.

Det er muligt at reservere likviditet på begge måder til den samme afvikling.

På det tidspunkt, hvor deltagerne skal reservere likviditet til afviklingen, ved de ikke, hvor meget likviditet de faktisk skal afvikle i Sumclearingen. Hvis en deltager ikke får reserveret tilstrækkelig med likviditet, bliver deltageren henlagt i Sumclearingen. Det vil sige, at alle deltagerens transaktioner tages ud af afviklingen og forsøges afviklet senere, jf. afsnit 2.5. Henlæggelse af en deltager indebærer, at der beregnes nye nettopositioner for de øvrige deltagere. Typisk vil deltagerne overdække sig for at undgå at blive henlagt, jf. figur 3.

Kilde: Nationalbanken.

Anm.: Figuren viser den samlede reserverede likviditet for de deltagere, som skal afgive likviditet i afviklingen. Likviditet reserveret af deltagere med en positiv nettoforpligtelse i afviklingen er ikke medtaget.

De største træk i Sumclearingen ses på dage med store statslige indbetalinger, som fx A-skat og momsbetalinger. Deltagerne har mulighed for at lave Sumclearingprognoser med udgangspunkt i fx betalingsterminerne for de statslige betalinger, der offentliggøres af Nationalbanken, eller basere prognoserne på egne historiske erfaringer.

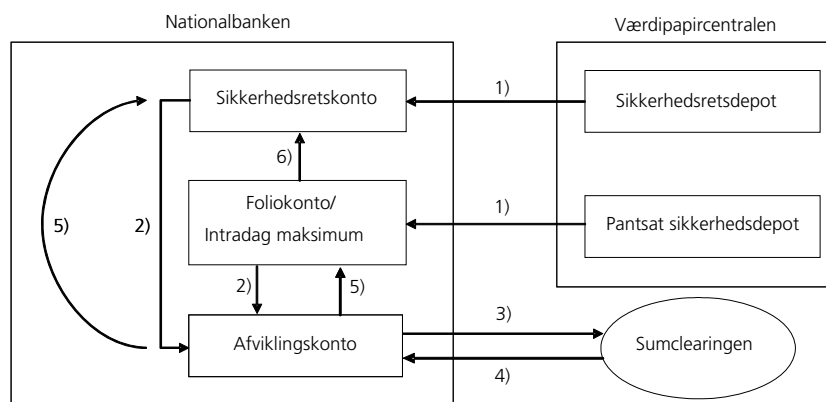
2.3.4 Afviklingsforløbet i Danmarks Nationalbank

Før hver afvikling meddeler Nationalbanken til Sumclearingen, dvs. i praksis Nets, der er operatør af Sumclearingen, hver enkelt deltagers indestående på Sumclearingkontoen. Beløbet udgør deltagerens maksimale trækningsadgang i den pågældende afvikling. Hvis deltagernes nettobetaling ligger inden for deres maksimale trækningsadgang, gennemføres afviklingen ved udveksling af beløb på deltagernes Sumclearingkonti. Når Sumclearingen er afsluttet, overføres deltagernes indestående på Sumclearingkonti til deres foliokonti. Et eventuelt uudnyttet reserveret beløb under sikkerhedsretten bruges først til at reducere trækket på sikkerhedsretten. Et eventuelt restbeløb på deltagernes Sumclearingkonti indsættes på deres foliokonti. Udestående lån under sikkerhedsretten må deltagerne inddække ved at overføre et beløb fra deres foliokonti, hvilket skal ske senest kl. 13.30.

Figur 4 illustrerer afviklingsforløbet i Nationalbanken i forbindelse med betalingsafviklingen i Sumclearingen.

AFVIKLINGSFORLØBET FOR SUMCLEARINGEN

Figur 4

- 1) VP sender depotoplysninger til Nationalbanken.
- 2) Kontohaver reserverer et beløb under sikkerhedsretten. Beløbet debiteres sikkerhedsretskontoen og krediteres afviklingskontoen for Sumclearingen. Kontohaveren overfører desuden et beløb fra sin foliokonto til sin afviklingskonto for Sumclearingen.
- 3) Nationalbanken sender oplysninger om den maksimale trækningsadgang til Sumclearingen.
- 4) Sumclearingen sender efter afviklingen nettopositioner, der bogføres på kontohavers afviklingskonto for Sumclearingen.
- 5) Nationalbanken inddækker efter bogføringen et eventuelt uudnyttet reserveret beløb under sikkerhedsretten med indeståendet på kontohavers afviklingskonto for Sumclearingen. Et eventuelt restbeløb tømmes til foliokontoen.
- 6) Kontohaver inddækker et eventuelt udestående lån under sikkerhedsretten ved at overføre et beløb fra sin foliokonto.

2.4 DE TO DELCLEARINGER

Deltagernes nettopositioner i Sumclearingen opgøres på baggrund af to adskilte forløb, kaldet delclearinger. I den ene, den dokumentløse clearing, foregår opgørelsen decentralt i pengeinstitutterne, dvs. hos deltageres datacentraler. Her indgår betalinger foretaget af deltageres egne kunder, fx konto-til-konto overførsler, inklusive netbankoverførsler, afregning af indbetalingskort, kontanthævninger i pengeautomater og checkbetalinger. I den anden delclearing, PBS-clearingen, opsamles betalingerne centralt. Denne delclearing omfatter betalinger med Nets egne produkter eller andre betalinger, som Nets formidler. Det drejer sig om dankortbetalinger via onlineterminaler og på internettet, overførsler via Betalingsservice og LeverandørService, betalinger i udlandet med Visa/Dankort samt betalinger med internationale debetkort. Opgørelserne fra de to delclearinger lægges sammen i Nets. For

hver deltager fås dermed et samlet beløb, en nettoposition, som den enkelte deltager enten skal afgive eller modtage i Sumclearingen.

Antallet og værdien af betalinger, der blev afviklet i Sumclearingen i 2011, er vist i tabellen nedenfor. Dankortbetalinger tegnede sig for det største antal, mens den største værdi blev gennemført som konto-til-konto overførsler. Statslige betalinger, som fx bloktilskud til kommunerne og virksomhedernes momsbetalinger til staten, indgår i Sumclearingen og bidrager markant til den samlede værdi, der afvikles i Sumclearingen.

BETALINGER AFVIKLET I SUMCLEARINGEN I 2011		Tabel 1
Enhed	Antal (mio. stk.)	Værdi (mia. kr.)
Dankort, VisaDankort og hævekort	990,4	337,3
Betalingservice og LeverandørService	194,3	618,3
Internationale betalingskort	226,8	81,2
Konto-til-konto overførsler	182,8	3.377,6
Indbetalingskort	112,1	1.205,6
Checks	4,1	97,8
I alt	1.710,5	5.717,8

Kilde: Finansrådet og Nets.

2.4.1 Den dokumentløse clearing

Den dokumentløse clearing vedrører alene transaktioner, der er registreret hos én deltager og involverer kunder, der har konti hos andre deltagere.

Alle betalinger i den dokumentløse clearing datafanges hos deltagerne og sendes løbende til deltagernes respektive datacentraler. På grundlag heraf danner datacentralerne oversigter over de tilknyttede deltageres transaktioner. Disse oversigter udveksles bilateralt mellem datacentralerne. Herefter udarbejder datacentralerne for hver af de tilknyttede deltagere henholdsvis en kredit- og en debetbalance (sumtotaler) over for de øvrige deltagere. Datacentralerne er forpligtede til senest kl. 01.00 at fremsende sumtotalerne til Nets, hvor de indgår i Sumclearingen. Datacentralerne spiller således en central rolle i den dokumentløse clearing i forbindelse med opsamling, behandling og detailbogføring på vegne af deltagerne.

2.4.2 PBS-clearingen

I PBS-clearingen er det Nets, der centralt indsamler transaktionerne og opgør deltagernes mellemværender. For hver deltager danner Nets en kredit- og debetbalance (sumtotaler) over for hver af de øvrige deltagere.

re. Disse sumtotaler indgår i opgørelsen af nettopositionerne i Sumclearingen.

Nets sender oplysninger om detailbetalinger til datacentralerne, inden clearing og afvikling finder sted. I februar 2011 lavede Nets en omlægning af Betalingsservice og LeverandørService. Omlægningen havde til formål at sikre, at der ikke sker bogføring af detailbetalinger i datacentralerne før afviklingen er gennemført. Det har betydet, at Betalingsservice og LeverandørService nu afvikles på samme vilkår som Nets' andre produkter.

2.5 AFVIKLINGSFORLØBET I SUMCLEARINGEN

Beløbsudvekslingen mellem deltagerne i Sumclearingen finder sted på konti i Nationalbanken. Sumclearingen består af en 1. og 2. normalafvikling og en 1. og 2. ekstraafvikling. Derudover har Finansrådet mulighed for efter aftale med Nationalbanken at arrangere ekstraordinære afviklinger. Oversigt over afviklingerne i Sumclearingen findes i tabel 2 og beskrives nedenfor.

OVERSIGT OVER AFVIKLINGERNE I SUMCLEARINGEN Tabel 2

Afvikling	Tidsfrist for deltagernes overførsel til afviklingskonti	Tidsfrister for levering af		
		Sumtal	Trækningsmaksima	Bogføringsgrundlag
1. normalafvikling	Kl. 16.30	01.00	01.30	02.00
2. normalafvikling	N/A	02.30	03.00	03.30
1. ekstraafvikling	N/A	05.30	06.00	06.30
2. ekstraafvikling	Kl. 08.45	05.30	08.55	09.15

Anm.: Sumtal leveres af datacentralerne til Sumclearingen (Nets), trækningsmaksima af Nationalbanken til Sumclearingen og bogføringsgrundlag af Sumclearingen til Nationalbanken.

Kilde: Finansrådets Håndbog for Betalingsformidling.

2.5.1 Normalafviklinger

Til 1. normalafvikling skal sumtal for den dokumentløse clearing og PBS-clearingen være afleveret til Sumclearingen senest kl. 01.00. Dette tidspunkt svarer også til tidsfristen for, hvornår de enkelte betalinger er uigenkaldelige. Sumclearingen opgør hver enkelt deltagers nettoposition ved at summere de modtagne sumtotaler.

Sumclearingen sammenholder herefter deltagernes nettoposition med deres trækningsmaksimum, der skal være modtaget fra Nationalbanken senest kl. 01.30. Hvis alle deltagere har dækning for deres nettopositioner, meddeler Sumclearingen inden kl. 02.00 disse positioner til Nationalbanken (i praksis via Nationalbankens datacentral BEC), som bogføringsgrundlag for 1. normalafvikling. Nationalbanken foretager beløbs-

udvekslingen på deltagernes Sumclearingkonti og sender en bekræftelse til Nets.

Hvis en deltager ikke har dækning for sin nettoposition, tages den pågældende deltager ud af afviklingen (deltageren henlægges), hvorefter der beregnes nye nettopositioner for de øvrige deltagere.

Efter modtagelse af afviklingsbekræftelsen fra Nationalbanken sender Nets en besked (en såkaldt Standard Status Record, SSR) til datacentralerne, hvor det meddeles, hvilke deltagere, der er afviklet. Datacentralerne kan derefter bogføre detailbetalinger for de pågældende deltagere og deres tilknyttede indirekte deltagere.

Mellem 1. og 2. normalafvikling kan Sumclearingen modtage forsinkede sumtotaler fra datacentralerne og Nets. Tidsfristen for aflevering af disse leverancer er kl. 02.30. De udgør sammen med henlagte sumtotaler fra 1. normalafvikling grundlaget for beregningen af deltagernes nettopositioner i 2. normalafvikling.

Herefter gentages proceduren fra 1. normalafvikling. Sumclearingen skal have modtaget trækingsmaksima fra Nationalbanken senest kl. 03.00.¹ 2. normalafvikling skal være gennemført og bogføringsgrundlaget afleveret til Nationalbanken kl. 03.30. Efter udvekslingen af beløb på deltagernes Sumclearingkonti sender Nationalbanken igen en bekræftelse til Nets, som meddeler datacentralerne, hvilke detailbetalinger, der kan bogføres.

2.5.2 Ekstraafviklinger

Sumclearingen gennemfører en 1. ekstraafvikling, hvis der er henlagte deltagere og/eller modtages forsinkede leverancer af sumtotaler efter 2. normalafvikling. Der gælder de samme procedurer for 1. ekstraafvikling som for normalafviklingerne.

Hvis der fortsat er henlagte deltagere efter 1. ekstraafvikling, gennemføres også en 2. ekstraafvikling. Til denne afvikling kan der ikke modtages nye leverancer af sumtotaler. Henlagte deltagere plus deltagere, der har en negativ nettoposition, skal sikre, at der er likviditet nok på Sumclearingkontoen til en 2. ekstraafvikling. Deltagerne kan via online systemet, CG-online (Clearing Godkendelse) se, hvor meget likviditet de skal betale til 2. ekstraafvikling.

Deltagerne kan sikre, at der er likviditet til 2. ekstraafvikling på to måder. De kan fra kl. 07.00, hvor Kronos åbner, til kl. 08.45 overføre likviditet fra foliokontoen til Sumclearingkontoen eller de kan vælge "fravælg tømning" i Kronos applikationen. Fordelen ved at vælge "fra-

¹ Mellem de natlige afviklinger kan deltagernes trækingsmaksimum ændre sig som følge af deres nettopositioner i tidligere afviklinger og lån under sikkerhedsretten, der er blevet reserveret tidligere i clearingdøgnet, men ikke er effektueret.

vælg tømning" er, at Sumclearingkontoen så først tømmes umiddelbart efter, at Sumclearingen er afsluttet. Ulempen er, at deltageren binder likviditeten til Sumclearingen og derfor ikke kan anvende den til fx periodiske betalinger i VP (VP35) eller til afviklingen af valutahandler i CLS.

Nationalbanken sender nye trækningsmaksima til Sumclearingen senest kl. 08.55. Afviklingen skal være gennemført og bogføringsgrundlaget sendt til Nationalbanken kl. 09.15.

2.5.3 Ekstraordinære afviklinger

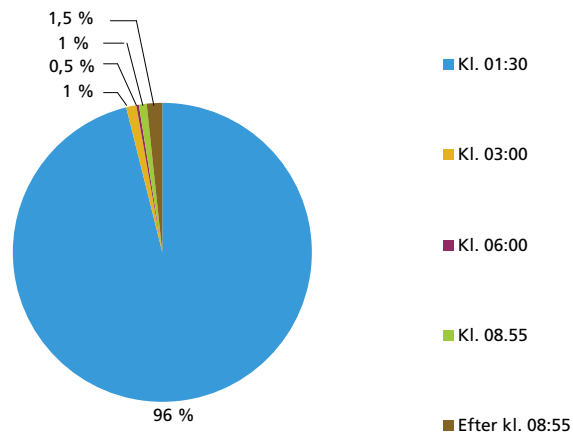
Hvis Sumclearingen ikke er afsluttet efter 2. ekstraafvikling, kan Finansrådet og Nationalbanken aftale at gennemføre ekstraordinære afviklinger. Det kan være nødvendigt, hvis der er henlagte sumtotaler fra 2. ekstraafvikling, eller forsinkede leverancer først modtages efter tidsfristen for 1. ekstraafvikling. Finansrådet vil så fastsætte tidsfrister for levering af sumtotaler til Sumclearingen samt overførsel af likviditet til Sumclearingkonti. Deltagerne skal sørge for, at der er likviditet på Sumclearingkontiene.

2.5.4 Fordeling af afviklingen i 2011

Langt hovedparten af transaktionerne afvikles i 1. normalafvikling kl. 01.30, jf. figur 5. De fleste dage afvikles der derfor kun én gang i Sumclearingen.

FORDELING AF AFVIKLINGEN I 2011

Figur 5

Kilde: Finansrådet og Nets.

Det er typisk forsinkelser i datacentralerne og hos Nets, der medfører, at afviklingen en gang imellem først gennemføres kl. 03.00 og kl. 06.00.

De dage, hvor afviklingen først gennemføres kl. 08.55 eller senere, skyldes det henlæggelser hos deltagere. I 2011 var der seks dage med henlæggelser i Sumclearingen og den dag, hvor der var den største forsinkelse, blev Sumclearingen først afsluttet kl. 10.02.

2.6 PRISER

Deltagerne betaler et adgangsgebyr og et årligt kontingent til Finansrådet for at deltage i betalingsformidlingssamarbejdet.

I 2011 var adgangsgebyret:

- For deltagelse i betalingsformidlingssamarbejdet betales et gebyr på 3,45 mio. kr. ved tiltrædelse af aftalerne om betalingsformidling.
- For medlemskab af Finansrådet betales et indmeldelsesgebyr på 92.500 kr.

Det årlige kontingent for at deltage i Sumclearingen udgjorde i 2011 25.000 kr. Kontingentet opkræves af Nets og reguleres én gang årligt pr. 1. januar.

2.7 MODERNISERING AF DETAILBETALINGSINFRASTRUKTUREN

Frem til udgangen af 2014 moderniseres den danske betalingsinfrastruktur for at sikre hurtigere afvikling af detailbetalinger. Moderniseringen sker på fire områder: 1) hurtigere afvikling af weekendens dankorttransaktioner, 2) udvidede muligheder for hurtigafvikling af store betalinger via Nationalbankens RTGS-system Kronos, 3) mulighed for sammedagsafvikling af konto-til-konto overførsler på bankdage og 4) hurtigafvikling af mindre betalinger hele døgnet året rundt.

De to første tiltag er gennemført. Fremrykningen af forretningernes modtagelse af weekendens dankortbetalinger, er opnået ved, at weekendens dankortbetalinger nu afvikles i 1. ekstraafvikling mandag morgen kl. 06.00 i stedet for i 1. normalafvikling kl. 01.30 natten mellem mandag og tirsdag. Virksomhedernes adgang til at foretage overførsler af beløb over 1 mio. kr. via Kronos er ligeledes implementeret.

Derudover indføres i tredje og fjerde tiltag to nye systemer til afvikling af konto-til-konto overførsler. I det første system, Intradagclearingen, indføres der flere daglige afviklinger, hvilket betyder, at det på bankdage bliver muligt at foretage overførsler, der er modtaget i hænde senere

samme dag. Intradagclearingen implementeres i 2013. I det andet system, der implementeres i 2014, bliver det muligt døgnet rundt alle ugens dage at foretage overførsler, hvor beløb op til en vis grænse omgående indsættes på modtagerens konto.

Moderniseringen er nærmere beskrevet i Rapport om nationale betalingsoverførsler i Danmark, der blev offentliggjort af Arbejdsgruppen om nationale betalingsoverførsler i januar 2012. Infrastrukturen for betalinger i Danmark vil efter moderniseringen være på højde med sammenlignelige lande.

3. Vurdering af Sumclearingen

3.1 STANDARD I – JURIDISK GRUNDLAG

Systemet skal have et velfunderet juridisk grundlag i alle relevante jurisdiktioner.

3.1.1 Vurdering

Observed.

Det vurderes, at love og regler samt aftalegrundlaget for Sumclearingen udgør et konsistent, komplet og pålideligt juridisk grundlag for Sumclearingen. Aftalerne har været tilstrækkelige til at håndtere hidtidige kritiske situationer.

Ifølge VPHL § 57 a, stk. 5, skal Finansrådet meddele Nationalbanken om, hvem der deltager direkte eller indirekte i systemet, samt eventuelle ændringer heri. Hidtil har Finansrådet kun givet Nationalbanken meddelelse om ændringer vedrørende direkte deltagere. Fremover bør systemejer tillige give Nationalbanken meddelelse om ændringer vedrørende indirekte deltagere i Sumclearingen.

3.1.2 Begrundelse

Det juridiske grundlag for Sumclearingen består af:

- Lovgivning¹
- Aftalegrundlaget for Sumclearingen

Lovgivning

Den relevante lovgivning for Sumclearingen fremgår bl.a. af dansk formueret samt reglerne i VPHL, der implementerer finality-direktivet. Relevante regler er beskrevet i det følgende.

Almindelig formueret

Dansk formueret anerkender og beskytter i meget vidt omfang aftaler og andre retshandlinger mellem parter (aftalefrihed, formløshed, fri

¹ Alle love mv., som vedtages af Folketinget, er offentligt tilgængelige på retsinformation.dk på dansk. Derudover er den vigtigste lovgivning for den finansielle sektor oversat til engelsk på Finanstilsynets hjemmeside www.finanstilsynet.dk.

bevisførelse og adgang til umiddelbar tvangsrealisation af sikkerhedsstillelse). Endvidere anerkendes elektronisk kommunikation som gyldige retshandlinger, herunder som bevismiddel ved danske domstole. Konkurser har ifølge konkursloven virkning fra dekretets afsigelse. Endvidere har der på intet tidspunkt eksisteret en såkaldt zero-hour regel i dansk insolvensret, hvorefter transaktioner, der er gennemført efter døgnets begyndelse, automatisk omstødes. Det betyder, at transaktioner, der er indgået i systemet kan afvikles uagtet, at en deltager går konkurs. Det understøttes ligeledes af, at Nationalbanken garanterer deltagernes likviditet (mod sikkerhedsstillelse) i afviklingen.

Retsregler

Den specifikke retlige regulering af betalingssystemer i Danmark, herunder Sumclearingen, findes i lov om værdipapirhandel mv. (VPHL), afsnit 3, især kapitel 18 om betalingssystemer, netting mv., § 57 og § 57 a-e. VPHL indeholder en udmøntning af Direktiv 98/26/EF om endelig afregning i betalings- og værdipapirafviklingssystemer (finality-direktivet). Sumclearingen er registreret og anmeldt (designeret) i henhold til reglerne i direktivet, jf. nedenfor.¹ Samtlige deltagere i Sumclearingen er omfattet af finality-direktivet.

Ifølge finality-direktivet har overførselsordrer og netting retsvirkning og er bindende for tredjemand (fx et konkursbo) i en konkurssituation, hvis ordrene er indgået i systemet inden tidspunktet for insolvensbehandlingens indledning. Direktivet fastslår også, at systemets regler bestemmer, hvornår en ordre er indgået i systemet. Endvidere understreges det, at en ordre ikke kan tilbagekaldes af en deltager eller tredjemand efter et tidspunkt, der er fastsat af systemet.

I VPHL § 57 har der siden 1. januar 1996 været en bestemmelse om multilateral netting i relation til bl.a. betalingssystemer. Den giver mulighed for, at en nettingaftale kan fastslå, at overførselsordrer, der er indgået i et system, skal nettes, cleares og afvikles eller føres tilbage, hvis en af parterne erklæres konkurs. De eneste betingelser er, at aftalen er indsendt til Finanstilsynet (for betalingssystemer med væsentlig betydning for betalingsafviklingen sendes aftalen til Nationalbanken) og indeholder objektive betingelser for, i hvilke tilfælde overførselsordrer enten skal opfyldes i henhold til nettingaftalen eller tilbageføres.

I forbindelse med den danske implementering af finality-direktivet ved lov 283/2000 blev der ikke ændret væsentligt i disse bestemmelser. Det blev dog præciseret i VPHL § 57 c, at det skal fremgå af et systems aftalegrundlag, hvornår en overførselsordre er indgået i systemet, og hvor-

¹ Bestemmelsen om anmeldelse i direktivets artikel 10 er implementeret i VPHL § 57 d.

når den ikke længere kan tilbagekaldes, hverken af en deltager eller af tredjemand.

Betingelserne for, at et system kan blive registreret og anmeldt i henhold til finality-direktivet, er angivet i VPHL § 57 a. Af aftalegrundlaget skal det - ud over kravene i § 57 c - bl.a. fremgå, at systemet er underlagt dansk ret, hvem der kan være direkte eller indirekte deltager i systemet, samt hvilke krav til sikkerheder og sikkerhedsstillelse systemet stiller med henblik på at sikre afviklingen i systemet. Sumclearingen opfylder disse krav og er som nævnt registreret og anmeldt i henhold til finality-direktivet.

Finality-direktivet indeholder også en lovvalgsregel, der sikrer, at en deltagers konkursbo ikke med henvisning til eget lands konkurslov kan hindre gennemførelse af de aftaler, den pågældende deltager har indgået med systemet. Det er i sådanne tilfælde den konkurslovgivning, som systemet er underlagt, der finder anvendelse. Denne bestemmelse er implementeret i VPHL § 57 e.

Sikkerhedsstillelse for kredit kan ikke omstødes efter konkurslovens § 70, stk. 1 eller § 72, stk. 2.¹ Dette følger af VPHL § 57 b, stk. 1, (som implementerer artikel 9 i finality-direktivet), hvorefter sikkerhed stillet til fordel for et betalingssystem registreret i henhold til § 57 a, en clearing-central eller Danmarks Nationalbank ikke berøres af deltagerens insolvens.

Aftalegrundlag

Aftalegrundlaget for deltagelse i og drift af Sumclearingen består af

- Finansrådets tilslutningsaftale med deltagerne
- Nationalbankens kontobestemmelser (Dokumentationsgrundlag for de pengepolitiske instrumenter og betalingsafvikling i DKK, EUR, SEK og ISK)
- En afviklingsaftale og forretningsgang mellem Finansrådet og Nationalbanken
- En aftale mellem Finansrådet og Nets vedrørende driften af Sumclearingen

Tilslutningsaftalen mellem Finansrådet og deltagerne indeholder bestemmelser om bl.a. adgangsvilkår, ansvarsforpligtelser, deltagerbetaling samt værneting og lovvalg. I tilslutningsaftalen henvises der til bestemmelserne i Håndbog for Betalingsformidling (Håndbogen), der bl.a. indeholder ovennævnte tidsfrister for, hvornår en overførselsordre er

¹ Dog er det en betingelse, at sikkerheden skal være stillet uden unødigt ophold, efter at manglen på sikkerhed er opstået, og sikkerheden skal være stillet efter normal procedure.

indgået i systemet, og hvornår den ikke længere kan tilbagekaldes. Indholdet af Håndbogen er beskrevet nærmere i afsnit 4.2.

Tilslutningsaftalen indeholder også en nettingaftale, der er indsendt til Nationalbanken. Nettingaftalen præciserer på baggrund af objektive kriterier, hvornår de opgjorte positioner i Sumclearingen skal afvikles på deltagernes konti i Nationalbanken eller føres tilbage i deres helhed. Aftalen lever således op til kravene i VPHL § 57.

Ifølge tilslutningsaftalen kan Finansrådet over for udenlandske deltagere kræve dokumentation (en legal opinion) for, at vilkårene i aftalen er virksomme i forhold til den enkelte deltager. Det gælder også i relation til nettingaftalen og udenlandske deltageres eventuelle konkursbo og kreditorer. Disse bestemmelser er som følge af finality-direktivet fortrinsvis relevante for udenlandske deltagere uden for EU/EØS.

I aftalen findes også en bestemmelse, der giver Finansrådet mulighed for at ekskludere en deltager, såfremt betalingsformidlingsaftalerne misligholdes. Det har hidtil ikke været nødvendigt at ekskludere en deltager, hvorfor bestemmelsen om misligholdelse ikke har været prøvet i praksis.

Nationalbankens kontobestemmelser regulerer ethvert forhold mellem kontohaverne og Nationalbanken i forbindelse med betalingsafviklingen i danske kroner i Nationalbanken. Ved kontohavers underskrivelse af 'Anmodning om Sumclearingkonto i danske kroner i Danmarks Nationalbank', tiltræder kontohaveren kontobestemmelserne for Sumclearingen. Kontobestemmelserne suppleres med reglerne for tilslutning til og anvendelse af Kronos, der fremgår af Nationalbankens hjemmeside. Nationalbankens kontobestemmelser og reglerne for tilslutning er offentligt tilgængelige, herunder via Nationalbankens hjemmeside.

Afviklingsaftalen mellem Finansrådet og Nationalbanken beskriver vilkårene for pengeafviklingen over deltagernes konti i Nationalbanken. Aftalegrundlaget præciserer, hvilke ydelser parterne skal præstere, hvornår og hvordan og indeholder nødprocedurer samt bestemmelser om, hvorledes der skal forholdes ved konkurs mv. blandt deltagerne. Det centrale i aftalen er, at Nationalbanken inden afviklingen fremsender et trækningsmaksimum til Sumclearingen for hver enkelt deltager og indestår for disse maksima under afviklingen. Afviklingsaftalen og forretningsgangen trådte i kraft 19. maj 2008 og erstattede aftalen om vilkår for betalingsafvikling i Nationalbanken i forbindelse med Sumclearingen med ikrafttrædelsesdato 17. maj 1999.

Aftalen mellem Finansrådet og Nets om driften af Sumclearingen fastlægger omfanget af og vilkårene for Nets' administration og udførelse af Sumclearingen og de øvrige opgaver, som Finansrådet har påtaget sig i forhold til Nationalbanken og deltagerne i tilknytning til Sumclearin-

gen i Nets og afviklingen heraf i Nationalbanken. Aftalen trådte i kraft 17. maj 1999.

Deltagelse i Sumclearingen

For at få adgang til betalingsinfrastrukturen skal en kommende deltager tiltræde et sæt obligatoriske aftaler, som er ens for både direkte og indirekte deltagere. Direkte deltagere skal desuden tiltræde en række yderligere aftaler med Finansrådet samt tiltræde kontobestemmelserne for Sumclearingen. Det er gennem aftalerne, at Finansrådet over for deltagerne fastsætter de overordnede betingelser. Fastsættelsen af vilkårene for at afvikle en indirekte deltagers betalinger aftales særskilt mellem den direkte og den indirekte deltager.

Finansrådet giver Nationalbanken meddelelse om ændringer vedrørende direkte deltagere. Ifølge VPHL § 57 a, stk. 5, skal Finansrådet meddele Nationalbanken om, hvem der deltager direkte eller indirekte i systemet, samt eventuelle ændringer heri.¹ Som følge heraf bør systemejer fremover tillige give Nationalbanken meddelelse om ændringer vedrørende indirekte deltagere i Sumclearingen.

Opsigelsesvarsel

Finansrådet har indført et opsigelsesvarsel i aftaleforholdet mellem direkte og indirekte deltagere på 3 måneder. Hensigten er at give den indirekte deltager den fornødne tid til at entrere med en anden direkte deltager. Finansrådet betragter i udgangspunktet fastsættelsen af vilkårene for afviklingen af den indirekte deltagers betalinger som et forhold, der udelukkende vedrører det indbyrdes forhold mellem den direkte og den indirekte deltager. Derfor er det fra Finansrådets side ikke angivet, hvilke krav en aftale mellem en direkte og en indirekte deltager bør indeholde. Effektueringen af en opsigelse, der ikke giver den indirekte deltager mulighed for at fortsætte som enten direkte eller indirekte deltager i Sumclearingen, vil imidlertid få alvorlige konsekvenser for den indirekte deltager. Der er derfor etableret et proportionalt opsigelsesvarsel mellem direkte og indirekte deltagere.

Afvikling via Finansiell Stabilitet A/S

Med hjemmel i lov nr. 721 af 25. juni 2010 er der etableret en mulighed for, at et nødlidende pengeinstitut kan afvikles via Finansiell Stabilitet A/S, som et alternativ til konkurs. Beslutter et nødlidende institut at lade sig afvikle efter Finansiell Stabilitets afviklingsordning (Bankpakke 3),

¹ Ifølge finality-direktivet er det forudsat, at den indirekte deltager skal være kendt af systemoperatoren.

stifter og kapitaliserer Finansiell Stabilitet A/S et nyt datterselskab til Finansiell Stabilitet, der overtager det nødlidende instituts aktiver og en del af passiverne. I Kronos håndteres en afvikling efter Bankpakke 3 ved, at det nye institut overtager det tidligere instituts konto-setup, herunder afviklingskontoen til Sumclearingen, på uændrede vilkår. Når Finansiell Stabilitet A/S har offentliggjort, at instituttet afvikles hos Finansiell Stabilitet, udsendes information herom til de andre deltagere.

3.2 STANDARD II – KLARE REGLER

Systemets regler og procedurer skal give deltagerne en klar forståelse af systemets indflydelse på hver af de finansielle risici, de påføres ved deltagelse i systemet.

3.2.1 Vurdering

Observed.

Håndbogen for betalingsformidling og Finansrådets Aftalebog foreligger kun på dansk. Systemer bør overveje behovet for at udarbejde en engelsk version af disse.

3.2.2 Begrundelse

Beskrivelse af Sumclearingen

På Finansrådets åbne del af hjemmesiden findes et notat om Sumclearingen. Notatet opdateres som minimum én gang årligt omkring årsskiftet eller efter behov. Notatet indeholder en beskrivelse af systemet, de vigtigste regler og procedurer, de væsentligste risici og adgangsvilkår. Notatet foreligger på både dansk og engelsk.

Håndbøger

Regler og procedurer for Sumclearingen er samlet i Finansrådets Aftalebog, Bind 1, og Håndbogen. Aftalebogen indeholder tilslutningsaftalen og de væsentligste aftaler mellem pengeinstitutterne på betalingsformidlingsområdet (det fælles aftalegrundlag). Håndbogen beskriver i detaljer procedurer og formater for dataudveksling i Sumclearingen og de to delclearinger, afviklingsforløbet i Sumclearingen, krav til deltageres forretningsgange, systemejerens muligheder for at uddele bøder, osv.

Regler og procedurer for afviklingen af pengesiden i Sumclearingen er beskrevet i Aftalen mellem Finansrådet og Nationalbanken (afviklingsaftalen) med tilhørende forretningsgang, mens bestemmelserne vedrørende pengeafviklingen i Nationalbanken fremgår af Nationalbankens kontobestemmelser. Kontobestemmelserne er offentliggjort på Nationalbankens hjemmeside på både dansk og engelsk.

Håndbogen indeholder en grundig og forståelig fremstilling af Sumclearingens basale opbygning og en betalings vej igennem systemet. Sammen med tilslutnings- og afviklingsaftalen giver Håndbogen desuden en klar beskrivelse af deltagernes og de øvrige involverede parter ansvar og forpligtelser. På baggrund af Sumclearingens regler og procedurer

har deltagerne således mulighed for at danne sig et tydeligt billede af risiciene ved at deltage i Sumclearingen.

Finansrådet har i henhold til tilslutningsaftalen ret til uden varsel at foretage ændringer af Håndbogen, dog ikke med virkning for en igangværende afvikling. De områder, hvor systemejer egenhændigt kan foretage ændringer af systemets regler og procedurer, omfatter med andre ord indholdet af Håndbogen. Derudover giver tilslutningsaftalen Finansrådet ret til uden varsel at aftale ændringer med Nationalbanken af afviklingsaftalen.

Håndbogen og Aftalebog foreligger i elektronisk version på dansk. Systemejer bør overveje behovet for at udarbejde engelske versioner af disse.

I Finansrådet arbejdes der løbende med vedligeholdelse af infrastrukturen, og ovenstående dokumenter opdateres og kvalitetssikres som følge af dette vedligeholdelsesarbejde. Vedligeholdelsesarbejdet er forankret i en række stående arbejdsgrupper i regi af Finansrådet, som hvert år mødes efter en nærmere fastsat mødeplan. Der er desuden en procedure, som sørger for kvartalsvis opdatering af Håndbogen, hvilket sikrer den påkrævede kvartalsvise opdatering af informationerne i bilag 1 i Håndbogen.

Information om ændringer og nye tiltag i Sumclearingen

Ændringer og tiltag i Sumclearingen håndteres i Finansrådets stående arbejdsgrupper på området og foregår i tæt dialog med relevante interessenter. Arbejdsgrupperne er sammensat med repræsentanter fra Nets, datacentralerne, Lokale Pengeinstitutter, Regionale Bankers Forening og udvalgte medlemmer. Datacentralerne, Lokale Pengeinstitutter og Regionale Bankers Forening sikrer den løbende kontakt og information til de medlemmer, som ikke deltager i arbejdsgrupperne. Derudover adviseres andre interessenter, herunder Nationalbanken, løbende.

Når det på basis af den forudgående sagsbehandling er besluttet at iværksætte ændringer eller nye tiltag, kommer der en formel udmelding fra Finansrådets side, typisk i form af en direktionsskrivelse. Alle deltagere i infrastrukturen samt andre relevante interessenter modtager Finansrådets direktionsskrivelser.

Uddannelse

Der er forskellige behov for uddannelse af nye deltagere og nye medarbejdere. Der er i den forbindelse størst fokus på uddannelse af nye direkte deltagere, og herunder fokus på den daglige operationelle drift af systemet.

Kravene til de direkte deltagere i forbindelse med den daglige operationelle drift er beskrevet i afsnit 4.5.8.3 og 4.10, kapitel 4, Håndbogen. Håndbogen udleveres til nye deltagere, og der henvises i rammeaftalen "Deltagelse i dokumentløs clearing" til, at deltagerne skal følge anvisningerne i Håndbogen. Andre krav fremgår ligeledes af Håndbogen. Endvidere er nye deltagere i dialog med deres datacentral, Nationalbanken og Nets. Denne dialog understøtter, at nye deltagere bliver tilstrækkeligt informeret til at kunne deltage i clearingens.

Nye medarbejdere, som skal beskæftige sig med håndtering af Sumclearingen, uddannes i Finansrådet. Uddannelsesforløbet aftales med den leder hos deltageren, der er ansvarlig for deltagelse i Sumclearingen.

Opsigelsesvarsel

De enkelte aftaler på betalingsformidlingsområdet er hver især forsynet med et opsigelsesvarsel. Der skelnes ikke mellem direkte og indirekte deltagere i betalingsformidlingsaftalerne, hvorfor opsigelsesvarslerne er ens for alle deltagere.

3.3 STANDARD III – STYRING AF RISICI

Systemet skal have klart definerede procedurer for styringen af kredit- og likviditetsrisici, der specificerer de respektive ansvar for systemoperatøren og deltagerne, og som giver passende tilskyndelse til at styre og begrænse risici.

3.3.1 Vurdering

Broadly observed.

Sumclearingens procedurer vedrørende rekonstruktionsbehandling og konkurs sikrer, at der i al væsentlighed ikke opstår kreditrisici mellem deltagerne. Risikoen for henlæggelser i nattens afvikling indebærer imidlertid en likviditetsrisiko for deltagerne. Likviditetsrisikoen begrænses af de lave alternativomkostninger ved at reservere tilstrækkelig likviditet samt af Finansrådets bødesystem og de individuelle beløbsgrænser for betalinger, der afvikles i systemet. For at øge systemets robusthed over for finansiell stress og eventuel knaphed på likviditet, bør der imidlertid, som anbefalet af IMF i 2006, indføres flere afviklingscykler inden for samme dag. Dette vil kunne reducere deltagernes nettopositioner, og de manuelle procedurer ved 2. ekstraafvikling vil kunne undgås. Endvidere bør deltagerne oplyses om deres forventede nettobetalingsforpligtelse i afviklingen, og likviditetsreserveringen gøres mere fleksibel. Den igangværende modernisering af den danske detailbetalingsinfrastruktur ventes at imødekomme disse anbefalinger.

3.3.2 Begrundelse

Kreditrisiko

Kreditrisikoen i et betalingssystem er risikoen for at lide tab som følge af, at en anden deltager i systemet ikke kan leve op til sine forpligtelser, hverken på afviklingstidspunktet eller på et senere tidspunkt. Kreditrisiko kan opstå i tidsrummet mellem systemets accept af en betaling og den endelige afvikling.

Der opstår som udgangspunkt ikke kreditrisiko mellem deltagerne i Sumclearingen. Det skyldes, at en deltager, der ikke kan honorere sin forpligtelse i Sumclearingen, håndteres ved, at alle betalinger til og fra den pågældende deltager fjernes fra afviklingen, der efterfølgende gennemføres for de øvrige deltagere. Samtidig foretages bogføring af detailtransaktioner på kunders konti først, når afviklingen er gennem-

ført. Dette sikrer, at kunder ikke kan disponere over modtagne beløb, før der er sket en endelig overførsel af beløbet til kundens bank.

Betalingservice og LeverandørService blev med virkning fra 10. februar 2011 omlagt således, at der er sammenfald mellem bogføringsdag og afviklingsdag. Før omlægningen foregik bogføringen et døgn tidligere end selve beløbsudvekslingen, hvilket jf. ovenfor indebærer en kreditrisiko, idet allerede bogførte, men ikke afviklede transaktioner ville skulle tilbageføres i tilfælde af konkurs eller rekonstruktionsbehandling i et af de involverede pengeinstitutter.

Kunders mulighed for at hæve kontanter i et fremmed pengeinstitut indebærer i princippet en kreditrisiko mellem deltagerne i Sumclearingen, idet beløbet først i den efterfølgende afvikling overføres fra kundens bank til den udbetalende bank. Risikoen begrænses dog af, at der er fastsat en øvre beløbsgrænse på kontanthævninger.

Da Sumclearingen afvikler i centralbankpenge, har de direkte deltagere ingen kreditrisiko på afviklingsbanken. Indirekte deltagere fører konto hos en direkte deltager og benytter den direkte deltager som afviklingsbank. Dette indebærer kreditrisici, som en konsekvens af de mellemværender, der skabes mellem den direkte og indirekte deltager, jf. nedenstående afsnit om direkte og indirekte deltagere.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at lide tab som følge af, at en deltager ikke har likviditet nok til at leve op til sine forpligtelser på det forventede tidspunkt. Derved får andre deltagere ikke rettidigt den likviditet, som de havde regnet med at modtage.

Når deltagerne i Sumclearingen stiller likviditet til nattens afvikling, kender de ikke på forhånd deres nettoposition i nattens afvikling. De foretager derfor et skøn eller udarbejder en prognose for deres likviditetsbehov. Deltageren reserverer som regel en større mængde likviditet end deres forventede behov. Hvis en deltager i Sumclearingen henlægges på grund af manglende dækning, beregnes der nye nettopositioner for de øvrige deltagere. Dette kan medføre, at flere deltagere må henlægges i den natlige afvikling. Henlæggelser i den natlige afvikling indebærer, at Sumclearingen tidligst afsluttes den følgende morgen/formiddag, hvor henlagte deltagere har mulighed for at tilføre yderligere likviditet til afviklingen. Risikoen for henlæggelser indebærer således en likviditetsrisiko for deltagerne.

Likviditetsrisikoen i systemet begrænses af de p.t. lave alternativomkostninger ved at reservere tilstrækkelig likviditet. Det sikrer, at deltagere foretrækker at reservere et stort beløb, jf. figur 3, side 12, hvorved risikoen for henlæggelser mindskes. Derudover medvirker bødesystemet

og deltagernes individuelle beløbsgrænser, jf. nedenfor, til at reducere likviditetsrisici i systemet.

For at øge systemets robusthed over for finansiel stress og eventuel knaphed på likviditet, bør der imidlertid, som anbefalet af IMF i 2006, indføres flere afviklingscykler inden for samme dag. Dette vil, som IMF påpeger, kunne reducere deltagernes nettopositioner og dermed likviditetsrisikoen. Det vil også betyde, at deltagere, der henlægges i den natlige afvikling, automatisk vil indgå i den næste normale afvikling, hvorved de manuelle procedurer omkring 2. ekstraafvikling vil kunne undgås. Samtidig bør risikoen for henlæggelser i den natlige afvikling mindskes ved, at deltagerne på forhånd oplyses om deres forventede nettobetalingsforpligtelse, og ved at der indføres mere fleksible muligheder for at reservere likviditet til afviklingen.

Den igangværende modernisering af den danske detailbetalingsinfrastruktur ventes at imødekomme disse anbefalinger. Som led i moderniseringen indføres ultimo 2013 flere daglige afviklinger af konto-til-konto overførsler, og der indføres forbedrede muligheder for likviditetsstyring.

Incitamenter til rettidigt afviklingsforløb

Deltagerne opkræves bøder i forbindelse med henlæggelser som følge af manglende inddækning. De pålægges endvidere at redegøre for hændelsesforløbet. Formålet med bødesystemet er at reducere antallet af henlæggelser og derved reducere likviditetsrisikoen i systemet mest muligt. En deltager afkræves en bøde på 10.000 kr., 15.000 kr. og 25.000 kr., hvis deltageren henlægges henholdsvis 1., 2. og 3. gang inden for en periode på 12 måneder. Hvis deltageren henlægges 4. gang inden for en periode på 12 måneder, fastsætter Finansrådet bødens størrelse.

Vilkårene for tildeling af bøder fremgår af afsnit 4.5.8.3 og 4.10, kapitel 4, Håndbogen, og afsnit 4.1 i notatet, der beskriver Sumclearingen.

Beløbsgrænser for individuelle betalinger

Både direkte og indirekte deltagere pålægges at indføre beløbsgrænser for debet- og kredittransaktioner. Dermed sættes i praksis loft over de enkelte deltagers udbetalinger med det formål at reducere likviditetsrisiciene. Deltagerne anmodes om at fastsætte en debetbeløbsgrænse på mellem 0 og 100 mio. kr. Grænsen kan sættes højere, hvis der er en god begrundelse herfor. I forhold til kreditbeløbsgrænsen anmodes deltagerne om at fastsætte grænsen til to gange den største enkelttransaktion, deltageren har formidlet inden for det seneste år. Transaktioner, der overstiger kreditbeløbsgrænsen, kan gennemføres via Nationalbankens RTGS-system, Kronos.

Finansrådet forbeholder sig ret til at vurdere den enkelte deltagers beløbsgrænser. Procedurene sikrer således, at systemejer får kendskab til deltagernes beløbsgrænser i forbindelse med ændringer, eller når nye deltagere indmelder beløbsgrænser for første gang.

Direkte og indirekte deltagere

Indirekte deltagelse i Sumclearingen indebærer, at den direkte og den indirekte deltager påfører hinanden finansielle risici. Risici begrænses af systemets debet- og kreditbeløbsgrænser samt af procedurerne for håndtering af rekonstruktionsbehandling og konkurs. I praksis kendes ikke til tilfælde, hvor de finansielle risici, der er ved indirekte deltagelse, har påvirket Sumclearingen.

Kreditrisiko opstår fx, hvis en indirekte deltager deponerer likviditet hos en direkte deltager til brug for nattens afvikling. Hvis den direkte deltager kommer under rekonstruktionsbehandling eller erklæres konkurs, inden Sumclearingen er afviklet, vil den deponerede likviditet indgå i den direkte deltagers konkursbo og dermed måske være helt eller delvist tabt.

Der kan ligeledes være tale om den omvendte situation, hvor en indirekte deltager skal overføre likviditet til den direkte deltager, efter Sumclearingen er afviklet. Hvis den indirekte deltager går konkurs, når Sumclearingen er afviklet, men inden der er overført likviditet til den direkte deltager, udsættes den direkte deltager for en kreditrisiko.

En indirekte deltager kan endvidere påføre sin direkte deltager en likviditetsrisiko, idet den indirekte deltager kan have en større negativ nettoposition i den natlige afvikling end forventet. Der kendes dog ikke tilfælde, hvor en direkte deltager har været henlagt i Sumclearingen som følge af, at den indirekte deltager har haft en større negativ position end ventet.

Aftaleforholdet mellem en direkte og en indirekte deltager reguleres ikke af betalingsformidlingsaftalerne eller af Håndbogen. Det er derfor pålagt parterne at tilrettelægge deres risikostyring, så den tager højde for de risici, man kan pådrage sig som direkte eller indirekte deltager.

Debet- og kreditbeløbsgrænserne medvirker generelt til at reducere de finansielle risici, som direkte og indirekte deltagere påfører hinanden. Proceduren for indberetning af beløbsgrænser fordrer endvidere, at en indirekte deltagers beløbsgrænser også skal godkendes af den direkte deltager. Dermed får den direkte deltager mulighed for at tage stilling til, hvilke finansielle risici den direkte deltager påtager sig på vegne af den indirekte deltager.

Den gældende praksis for håndtering af rekonstruktionsbehandling og konkurs indebærer, at den ramte deltager udgår af clearingen, hvil-

ket i stor udstrækning forhindrer, at deltagerne udsætter hinanden for finansielle risici.¹ Når en deltager udgår af clearing, vil transaktioner til og fra deltageren blive stoppet, og transaktioner, som er debiteret på den udgåede deltagers konto, vil blive tilbageført. Da betalinger til og fra deltageren under rekonstruktionsbehandling eller den konkursramte deltager således ikke afvikles, pådrager hverken direkte eller indirekte deltagere sig finansielle risici i sådanne situationer.

Hvis en direkte deltager går konkurs eller ikke kan leve op til sine forpligtigelser, vil den eller de indirekte deltagere, som er tilknyttet den pågældende direkte deltager, udgå af Sumclearingen sammen med den direkte deltager jf. afsnit 4.5.11.7 i Håndbogen. Indirekte deltagere, som udgår af Sumclearingen sammen med en konkursramt direkte deltager, kan retablere adgangen til infrastrukturen ved enten selv at blive direkte deltager eller ved at indgå en aftale med en anden direkte deltager.

Afvikling via Finansiell Stabilitet A/S

I Danmark er etableret det statslige afviklingsselskab, Finansiell Stabilitet A/S, og der er skabt incitament til at finde private løsninger i sektoren i tilfælde af finansielle problemer hos en deltager. Det vurderes, at en nødlidende banks bestyrelse normalt vil finde det hensigtsmæssigt at indgå en aftale med Finansiell Stabilitet om afvikling af banken, således at en rekonstruktionsbehandling eller konkurs kan undgås. Ved indgåelse af en aftale om afvikling fortsætter driften af banken uændret og dermed deltagelsen i Sumclearingen. Herved undgås de finansielle risici i Sumclearingen, som såvel direkte som indirekte deltagere måtte have i forbindelse med konkurs. Det vil derfor være ønskeligt, hvis der var sikkerhed for, at konkurstruede institutter ville lade sig afvikle via Finansiell Stabilitet. I følge lov om finansiell stabilitet er pengeinstitutterne ikke forpligtede til at tilkendegive, om de i givet fald ønsker afvikling i regi af Finansiell Stabilitet. I dag har hovedparten af institutterne ikke ønsket at tilkendegive en holdning til valg af afviklingsform.

Nye principper

BIS offentliggjorde i april 2012 nye internationale standarder for overvågning af betalings- og afviklingssystemer, jf. også side 4. I disse skærpes fokus på betydningen af indirekte deltagere i et betalings- eller afviklingssystem. I henhold til de nye principper skal systemejer i højere grad kunne identificere, forstå og styre de risici, der er ved indirekte deltagelse. Det skal endvidere sikres, at regler og procedurer tillader, at der kan hentes information om indirekte deltagere.

¹ Procedurerne fremgår af afsnit 4.5.11, kapitel 4, Håndbogen.

STANDARD IV – ENDELIG AFVIKLING

Systemet skal give hurtig og endelig afvikling på valørdagen, helst i løbet af dagen, og som minimum ved dagens slutning.

3.3.3 Vurdering

Observed.

Tidsfristerne for indsendelse af sumtotaler til de enkelte afviklinger i Sumclearingen samt tidspunkterne for endelig afvikling fremgår af Håndbogen kapitel 4. En betaling anses som accepteret, hvis den er modtaget i systemet inden kl. 01.00. Der er endelighed i forbindelse med afviklingen, når Sumclearingen er afsluttet, typisk kl. 01.30. Hvis en deltagers betalinger henlægges i 1. normalafvikling og først afvikles i 2. ekstraafvikling kl. 08.55, er tidsrummet noget længere, men betalingerne vil fortsat blive afviklet inden dagens slutning.

3.3.4 Begrundelse

Afviklinger i Sumclearingen

Der er fire planlagte afviklinger i Sumclearingen, 1. og 2. normalafvikling samt 1. og 2. ekstraafvikling, som afvikles kl. 01.30, kl. 03.00, kl. 06.00 og kl. 08.55. De sidste tre afviklinger fungerer som back-up, hvis det ikke er muligt at afslutte Sumclearingen efter 1. normalafvikling.

Regler om netting

Nets skal indsende sumtal fra PBS-clearingen og datacentralerne fra den dokumentløse clearing til Clearing Godkendelse inden anmeldelsestidspunktet kl. 01.00. Regler om netting sikrer, at hvis der er sendt sumtal inden anmeldelsestidspunktet, kan disse ikke ændres. Dermed anses en betaling som accepteret, hvis den er modtaget i systemet inden kl. 01.00. Det er dog muligt efter nærmere aftale med Nets at fremsende sumtal til henholdsvis 2. normalafvikling inden kl. 02.30 samt 1. og 2. ekstraafvikling inden kl. 05.30, jf. tabel 2 i afsnit 2.5..

Endelighed

En betaling er som udgangspunkt endelig, når Sumclearingen er afsluttet, jf. Aftalen afsnit 2.1. Sumclearingen betragtes som afsluttet, når der er foretaget beløbsudveksling på deltagernes afviklingskonti i Nationalbanken. Da Sumclearingen i langt de fleste tilfælde afsluttes i 1. nor-

malafvikling kl. 01.30, er dette normalt tidspunktet for betalingers endelighed.

Der knytter sig dog særlige regler om tilbageførsel til en række betalingsinstrumenter, hvilket påvirker spørgsmålet om endelighed. Disse regler indebærer, at kreditor under en række nærmere fastsatte betingelser må acceptere, at en betaling tilbageføres. Således har debitor i forbindelse med Betalingsservice eksempelvis mulighed for at kræve en betaling tilbageført i op til syv dage efter, beløbet er blevet trukket på debitors konto.

Forsinkelser

Det sker kun sjældent, at der er tekniske problemer eller forsinkelser i indsendelse af sumtal. I disse tilfælde vil deltageren indgå i den næste planlagte afvikling. Det betyder, at afslutningen af Sumclearingen og følgende gennemførelse af detailclearing forsinkes. Afslutning ved 2. normalafvikling giver ikke anledning til problemer for kunderne, idet bogføring stadig kan være afsluttet omkring kl. 06.00 om morgenen. Hvis der ved 2. normalafvikling stadig er tekniske problemer eller forsinkede sumtal, vil Sumclearingen forsøges afviklet i 1. ekstraafvikling.

2. ekstraafvikling anvendes primært, når der er henlæggelser i Sumclearingen på grund af manglende likviditet på deltagernes afviklingskonti.

De fire afviklinger skal sikre, at Sumclearingen kan afvikles inden for samme dag. Hvis Sumclearingen ikke kan afsluttes i de fire planlagte afviklinger, er det muligt at aftale ekstraordinære afviklinger. Sidste mulige afvikling af Sumclearingen er dog kl. 15.00.

Fejlbehæftede betalinger

Fejlbehæftede betalinger, der accepteres og afvikles i Sumclearingen, kan ikke blive rettet inden for samme dag, ved fx at lave en modsatrettet betaling samt den rigtige betaling i en senere kørsel inden for dagen. Det skyldes, at Sumclearingen kun afvikler betalinger én gang i døgnet. Fejlbehæftede betalinger, der rettes, vil således skulle indgå i den Sumclearing, der afvikles den følgende nat.

Det er sjældent, der fremsendes og afvikles fejlbehæftede betalinger, som har alvorlige konsekvenser for Sumclearingen. Hvis der er tale om enkeltstående fejlbehæftede betalinger, kan en deltager eventuelt rette fejlen ved at lave en bilateral aftale med en anden deltager om, at der laves en modsatrettet realtidsbetaling i Kronos.

3.4 STANDARD V – FULDFØRELSE AF AFVIKLING

Et system med multilateral netting skal som minimum kunne sikre fuldførelse af den daglige afvikling inden for passende tid i tilfælde af, at deltageren med den største forpligtelse ikke kan afvikle.

3.4.1 Vurdering

Observed.

Sumclearingens procedurer indebærer, at en deltager, der ikke kan honorere sin forpligtelse i afviklingen, tages ud af afviklingen, der efterfølgende gennemføres for de resterende deltagere. Nationalbanken har analyseret data for afviklingen i Sumclearingen i perioden januar 2011 til maj 2012. Analysen viser, at hvis deltageren med den største betalingsforpligtelse tages ud af afviklingen, vil det på ingen dage have konsekvenser for andre deltagere. Det skal dog understreges, at analysen også viser, at det er centralt for systemets robusthed, at deltagerne sørger for en tilstrækkelig likviditetsoverdækning.

3.4.2 Begrundelse

Hvis en deltager i Sumclearingen ikke kan afvikle sine betalinger og må henlægges, genberegnes de øvrige deltageres nettopositioner. Det kan føre til, at andre deltagere får en nettoposition, som de ikke har dækning for, og derfor ligeledes må henlægges. Risikoen for, at det sker, vil alt andet lige være større, hvis den først henlagte deltager har en stor negativ nettoposition.

I Sumclearingen er der procedurer, der sikrer, at afviklingen som regel altid kan gennemføres rettidigt, selv om en deltager med en stor betalingsforpligtelse er blevet henlagt. Det drejer sig især om muligheden for at gennemføre en 2. ekstraafvikling og eventuelt yderligere afviklinger, hvor der kan tilføres mere likviditet, da disse afviklinger gennemføres i Kronos' åbningstid. Dertil kommer deltagernes fleksible adgang til intradag-kredit i Nationalbanken.

Reservering af likviditet

Det er deltagerens pligt at sikre den fornødne likviditet til gennemførelse af afviklingen i Sumclearingen jf. Håndbogen afsnit 4.5.10. I praksis reserverer deltagerne normalt rigeligt med likviditet til nattens afvikling, jf. tabel 1 i kapitel 2. Det afspejler som nævnt, at der ikke er nogen væsentlige alternativomkostninger forbundet med at stille likviditet til afviklingen. Den store overdækning i nattens afvikling reducerer risiko-

en for, at andre deltagere må henlægges, når der foretages genberegning af nettopositioner, efter en eventuel henlæggelse af en deltager med en stor nettoforpligtelse.

I 2011 var der 14 henlæggelser i Sumclearingen. Årsagerne til henlæggelserne var, at én eller flere deltagere ikke havde reserveret tilstrækkelig likviditet. Der var ingen deltagere, der blev henlagt som følge af systemisk risiko – altså pga. henlæggelse af en anden deltager i afviklingen. Det bekræfter, at deltagerne generelt har overført tilstrækkelig med likviditet til deres afviklingskonti.

Der har været enkelte tilfælde, hvor henlæggelsen af én deltager indirekte har medført, at andre deltagere også er blevet henlagt. Disse tilfælde skyldes, at deltagere, der har valgt automatisk tømning af afviklingskontoen i Kronos, ikke har været opmærksomme på at få overført ny likviditet til deres afviklingskonto til gennemførelsen af 2. ekstraafvikling. Hvis de deltagere samtidig har haft en negativ nettoposition, er de blevet henlagte i 2. ekstraafvikling. Finansrådet har i juni 2012 udsendt en direktionsskrivelse, som indskærper overfor deltagerne, at de skal være opmærksomme på problemstillingen med automatisk tømning af afviklingskontoen.

Finansrådet har i de senere år på Nationalbankens opfordring udsendt en direktionsskrivelse til deltagerne i slutningen af året. I denne påpeges det, at deltagerne bør være særligt opmærksomme på at reservere rigeligt med likviditet til afviklingen af Sumclearingen den første bankdag i året. Denne dag er årets største afviklingsdag i Sumclearingen, som følger af især rente- og terminsbetalinger.

Henlæggelser

Hvis en deltager henlægges, kontaktes den pågældende deltager kl. 08.00 telefonisk af Finansrådet, som beder deltageren overføre tilstrækkelig likviditet til afviklingskontoen. Herefter afsluttes Sumclearingen typisk i 2. ekstraafvikling. Henlagte deltagere opkræves en bøde, jf. afsnit om incitamenter til rettidigt afviklingsforløb under standard III – Styring af risici.

Afslutning af Sumclearingen

Hvis en deltager er henlagt og dialogen på dagen mellem deltageren og Finansrådet viser, at deltageren ikke kan afvikle, vil den pågældende deltager udgå af Sumclearingen, og betalinger til og fra den pågældende deltager føres tilbage i deres helhed. Afviklingen vil blive gennemført for de andre deltagere. Dette er sket én gang i praksis. En deltager var grundet en stor fejltransaktion henlagt i Sumclearingen, og det vurderedes ikke at være muligt at køre en ekstraordinær afvikling. Ingen af

de andre deltagere var henlagte, og Sumclearingen den dag blev gennemført uden den henlagte deltager. Hændelsen skabte dog en del oprydningsarbejde i Nets samt i de enkelte pengeinstitutter og datacentraler. Der er siden indført procedurer til at begrænse dette problem.

Analyse af Sumclearingens robusthed

Nationalbanken har analyseret Sumclearingens robusthed over for hændelser, hvor deltageren med den største betalingsforpligtelse tages ud af afviklingen. Analysens resultater er sammenfattet i tabel 2. Den viser, at selv om deltageren med den største betalingsforpligtelse tages ud af afviklingen, vil det på ingen dage have konsekvenser for de andre deltagere – i 0 pct. af afviklingerne vil der være henlæggelser. Det samme gælder, hvis også deltageren med den næststørste betalingsforpligtelse fjernes.

Analysens resultater understreger vigtigheden af, at deltagernes likviditetsmæssige overdækning er tilstrækkelig. Hvis overdækningen reduceres, stiger antallet af henlæggelser markant, både hvis den eller de største nettoskyldnere eller deltageren med den største betalingsforpligtelse udgår af afviklingen. Hvis deltageren, der er tættest på at falde, dvs. deltageren med den laveste overdækning, udgår af afviklingen, har det ikke stor betydning.

HENLÆGGELSER VED FJERNELSE AF DELTAGER(E) Tabel 2

Andel afviklinger med henlæggelser, pct.	Største betalingsforpligtelse		Største nettoskyldner		Tættest på at falde	
	En deltager	To deltagere	En deltager	To deltagere	En deltager	To deltagere
Faktisk overdækning	0,0	0,0	0,0	0,3 ¹	0,0	0,0
75 pct. af overdækning	0,0	0,5	0,0	0,8	0,0	0,0
50 pct. af overdækning	1,6	9,8	0,3	4,0	0,3	0,3
25 pct. af overdækning	7,2	38,0	6,1	20,5	0,3	1,6

Anm.: Analysen er baseret på data for perioden 1. januar 2011 til 31. maj 2012. Tabellen viser andelen af det samlede antal afviklinger med henlæggelser som følge af at fjerne deltagere efter den givne regel. Største betalingsforpligtelse angiver en bruttoposition og er den deltager, der skal reservere det største beløb til afviklingen før modregning af eventuelle betalinger til pågældende deltager. Deltageren med den største betalingsforpligtelse er derfor ikke nødvendigvis sammenfaldende med største nettoskyldner, som er den deltager, der efter beregning af nettopositioner, skal afgive det største beløb i afviklingen. Der har i hele perioden været 68 deltagere i Sumclearingen. Der var 354 dage med afviklinger i Sumclearingen i perioden (376 afviklinger i alt).

Kilde: Egne beregninger.

¹ En relativt lille deltager har en uregelmæssighed i sin overførsel af likviditet til afviklingskontoen én dag, men har været heldig at være nettokreditor den dag. Når de to største nettoskyldnere fjernes, ændres dette billede, og deltageren går i negativ og bliver dermed henlagt. Dette understreger vigtigheden af, at deltagerne overfører tilstrækkelig likviditet til deres afviklingskonti.

3.5 STANDARD VI – CENTRALBANKPENGE

Midler brugt til afvikling bør fortrinsvis være centralbankpenge. Hvor andre midler anvendes, skal de indebære lille eller ingen kredit- og likviditetsrisiko.

3.5.1 Vurdering

Observed.

Sumclearingen afvikles i centralbankpenge.

3.5.2 Begrundelse

Direkte deltagere

Afviklingen af de direkte deltagers nettopositioner i Sumclearingen sker på konti i Nationalbanken. Indestående på deltagernes afviklingskonti er fordringer på Nationalbanken, og der er derfor tale om afvikling i centralbankpenge. Deltagerne har ingen kreditrisiko på afviklingsbanken. Desuden yder Nationalbanken intradag-kredit til brug i Sumclearingen, hvilket medvirker til at reducere likviditetsrisikoen.

Indirekte deltagere

En indirekte deltager har ikke en afviklingskonto til Sumclearingen i Nationalbanken. En indirekte deltager fører i stedet for konto hos en direkte deltager og kan overføre likviditet til denne konto. Det betyder, at den indirekte deltager har et mellemværende med den direkte deltager og anvender ikke centralbankpenge. Detailbetalingerne for den indirekte deltager bliver gennemført via den pågældende direkte deltagers afviklingskonto i Nationalbanken. Som led i afviklingen af detailbetalingerne vil den indirekte deltager påføre den direkte deltager en likviditets- og kreditrisiko. Risiciene vurderes i praksis at være små, og der er etableret foranstaltninger, der sikrer, at den direkte deltager kan vurdere de pågældende risici. Se mere om disse risici under standard III.

Deltagerstatus

Deltagerne kan frit vælge, om de vil være direkte eller indirekte deltagere i Sumclearingen. De deltagere, der vælger at være direkte deltagere, vælger selv, om de vil indgå en aftale med en indirekte deltager. Indirekte deltagere har mulighed for at skifte til en ny direkte deltager eller selv blive direkte deltager.

3.6 STANDARD VII – OPERATIONEL STABILITET

Et system bør have en høj grad af sikkerhed og operationel stabilitet samt skal have nødprocedurer, som inden for passende tid sikrer den daglige afvikling.

3.6.1 Vurdering

Observed.

Den operationelle stabilitet af Sumclearingen afspejles i Nets' driftsstatistik, hvor tilgængeligheden af Sumclearing ligger på, eller nær, 100 pct.

Systemoperatøren, Nets, har veludviklede rammer for operationel risikostyring baseret på internationale standarder og anbefalinger. Det betyder, at der gennemføres operationelle risikoanalyser ved alle større ændringer og minimum én gang årligt. Nets har foranstaltninger, der skal sikre fortrolighed, integritet og tilgængelighed af Sumclearingen, som foranlediget af Sikkerhedspolitikken.

I henhold til Clearing Godkendelsen skal Sumclearingen sikre uafviselighed af transmissioner. Dette søges opnået gennem kryptering af transportkanalen mellem afsender- og modtagerdatacentral og ved at forsyne leverancen med en Message Authentication Code (MAC). En MAC kan sikre integritet og autenticitet, men ikke fuldkommen uafviselighed, da alle, der kan verificere MAC'en også er i stand til at generere en MAC. Således er både afsender- og modtagerdatacentral i stand til at generere en MAC til en leverance. Nets kan overveje en alternativ metode, fx asymmetrisk kryptering, hvis de ønsker at opfylde egne kriterier for uafviselighed.

Nets har en todelt strategi for forretningsvidereførelse, der består af en forretningsorienteret beredskabsplan (Business Continuity Plan), der er udarbejdet og vedligeholdes af Nets, og en teknisk beredskabsplan (Disaster Recovery Plan), der er udarbejdet og vedligeholdes af IBM. Beredskabsplaner testes årligt og bliver periodisk revideret for at sikre, at de er ajour med faktiske forhold. Nets har indgået aftale med IBM om levering af to-center drift, og skift af drift mellem de to datacentre kan foretages inden for den aftalte tidsramme på fire timer.

International best practice er en tidsramme på maksimalt to timer. Systemer bør løbende vurdere om tidsrammen for centerskift på maksimalt fire timer fortsat er tilstrækkelig.

3.6.2 Begrundelse

Sikkerhed

Nets' tilgang til identifikation og håndtering af operationelle risici beskrives i deres it-sikkerhedspolitik. Målsætningen er, at Nets' kunder kan føle sig trygge, når de anvender Nets' systemer og services. Sikkerhedspolitikken etablerer de overordnede rammer for al it-sikkerhed og gælder alle medarbejdere og midlertidigt ansatte i Nets, samt al brug af systemer og data tilhørende Nets og desuden data, som Nets ikke har ejerskab af, men hvor Nets kan pålægges ansvar herfor. Sikkerhedspolitikken gælder også forretningspartnere, som har adgang til disse systemer og data.

Nets' bestyrelse har det overordnede ansvar for Nets' sikkerhed. På daglig basis påhviler dette ansvar den administrerende direktør. Nets' Group Management er ansvarlig for at sikre, at it-sikkerheden er i overensstemmelse med Sikkerhedspolitikken. Nets evaluerer årligt it-sikkerhedspolitikken, hvor ændringer i Nets' forretnings- og it-risikoprofil, samt ændringer i relevant lovgivning vurderes. It-sikkerhedspolitikken er godkendt af Nets' bestyrelse, senest i september 2012.

Ved udarbejdelse af it-sikkerhedspolitikken for Nets-koncernen, som danner rammen for sikkerhedsarbejdet i Nets, er der taget hensyn til internationale standarder (ISO 27001/27002). Formålet med politikken er at sikre tre grundlæggende elementer: Fortrolighed, integritet og tilgængelighed. Imødegåelse af disse sikkerhedskrav skal sikre beskyttelse mod interne og eksterne trusler, tilfældige fejl og uheld, samt bevidst skadeforvoldende handlinger og misbrug.

Disse sikkerhedskrav er indarbejdet i designet af Sumclearingen. *Fortrolighed* er sikret gennem rollebaseret adgangskontrol i sikkerhedssystemet RACF¹, samt via krypterede forbindelser til dataudveksling over sektorens eget netværk, PI-Net Batch. *Integritet* af data er sikret med RACF, således at det ikke er muligt at ændre data efter modtagelse. *Integritet* af data under transport sikres via en Message Authentication Code (MAC), der er en krypteringsteknik til at verificere ægtheden af data. *Tilgængelighed* styres via Service Level Agreement, som behandles senere. I sektoraftalen om Clearing Godkendelse er der derudover stillet krav til uafviselighed, dvs. at en part i kommunikationsprocessen ikke kan afvise at have afsendt eller modtaget en given information. Dette søges opnået gennem kryptering af transportkanalen og ved at forsyne

¹ Resource Access Control Facility er et sikkerhedsprodukt fra IBM, der tilbyder adgangskontrol og revisionsfunktionalitet på Mainframe.

leverancen med en MAC. En Message Authentication Code kan sikre integritet og autenticitet, men ikke fuldkommen uafviselighed, da alle der kan verificere MAC'en også er i stand til at generere en MAC. Således er både afsender- og modtager-datacentral i stand til at generere en MAC til en leverance. Nets kan overveje en alternativ metode, hvis de ønsker at opfylde egne kriterier om uafviselighed.

Risikovurderinger

I henhold til Nets' sikkerhedspolitik skal alle ledere i Nets kontinuerligt vurdere risikoen for, at man ikke kan udføre de aftalte services for kunderne. Det indebærer, at der skal gennemføres operationelle risikoanalyser ved alle større ændringer og minimum én gang årligt. På baggrund af risikovurderingen udarbejdes en sikkerhedsbeskrivelse.

Outsourcing

Driftsafvikling af Sumclearingen samt den understøttende hardware og basissoftware er outsourcet til IBM. Outsourcingskontrakten er i overensstemmelse med "Bekendtgørelsen om outsourcing af væsentlige aktivitetsområder", som Finanstilsynet offentliggjorde 14. januar 2010, specifikt, hvad angår it-sikkerhed og beredskabsplaner.

Revision

Der foretages en årlig revision af Sumclearingen, som følge af vigtigheden af dette system. Systemrevisionen gennemgår driftsloggen for året med henblik på at afdække fejl, uhensigtsmæssigheder og at fastholde/etablere optimale procedurer for fejlløsning. Desuden gennemgås loggen over ændringer og opdateringer af dokumentation såsom vejledninger, forretningsgange og procedurer. Systemejer (hos Nets) for Sumclearingen har ansvaret for at besvare henstillinger fra Systemrevisionen og opdatere systemer og dokumentation. Såvel rapporten med henstillinger som besvarelse/konklusion af disse bliver forelagt til godkendelse hos direktionen.

Nets er som fælles datacentral underlagt "Bekendtgørelse om systemrevisionens gennemførelse i fælles datacentraler" fra oktober 2008. Det indebærer en årlig ekstern revision af generelle it-kontroller, brugersystemer, og it-systemer, der anvendes til udveksling af data. Med generelle kontroller forstås den grundlæggende it-sikkerhed, men ikke sikkerheden i specifikke it-systemer. Revisionserklæringen er ikke specifikt koncentreret om Sumclearingen, men derimod om den samlede drift ved Nets.

Operationel pålidelighed

Sumclearingen er et operationelt pålideligt system. Siden indførslen af Clearing Godkendelse i 1998 har der med to undtagelser været korrekt gennemførsel i samme clearingsdøgn.

Der er udarbejdet Service Level Agreement (SLA) med deltagere, serviceudbydere samt IBM om driftsafvikling af Sumclearingen. SLA'en med IBM definerer såvel servicevinduer for planlagt nedetid, som krav ved uplanlagt nedetid. Der er procedurer til konstant opfølgning på, at SLA'er overholdes, herunder ugentlig og månedlig rapportering fra Service Level Management.

Forretningsgange og support

Til den daglige administration af Sumclearingen er der udarbejdet forretningsgange og instrukser. Nets arbejder ud fra ITIL V3 it-principper. De har velbeskrevne procedurer til håndtering af operationelle hændelser, der sikrer registrering, rapportering, analyse og opfølgning på hændelser. Tilsvarende er der velbeskrevne procedurer for ændringsstyring, der bl.a. sikrer, at alle ændringsanmodninger er analyseret, prioriteret og godkendt inden ændringen implementeres. Desuden har Nets og IBM særskilte, produktionslignende miljøer til udvikling og test af systemændringer.

Nets kører med servicedesk i almindelig åbningstid, hvorefter de overgår til en vagtordning. Nets er således i stand til at håndtere hændelser på alle tidspunkter af døgnet. Bemanding måles op mod forventninger til den driftskvalitet, der skal leveres. Nets' medarbejdere er ITIL-certificerede og uddannede til at varetage hændelser inden for alle områder af forretningen.

Hændelser

Mindre hændelser, fx henlæggelser i Sumclearingen, finder indimellem sted, mens større hændelser er en sjældenhed. Den seneste fandt sted 13. oktober 2009, hvor en strømafbrydelse hos IBM forårsagede forsinkelser i Sumclearingen. Siden er flere opfølgningstiltag blevet gennemført. Den operationelle stabilitet af Sumclearingen afspejles også i Nets' driftsstatistik, hvor tilgængeligheden af Sumclearing løbende ligger på, eller nær, 100 pct.

Kapacitet

Nets har outsourcet driftsovervågning af Sumclearingen til IBM, der ligeledes varetager overvågning af de mest vitale områder i Service Management i Nets. Nets og IBM afholder kapacitetsmøder, hvor der foretages kapacitetsmæssige vurderinger af Sumclearingen. Desuden laves der periodisk stresstest, hvilket ligeledes varetages af IBM.

Forretningsvidereførelse/beredskabsplan

Nets' har en todelt strategi for forretningsvidereførelse, der består af en forretningsorienteret beredskabsplan (Business Continuity Plan), der er udarbejdet og vedligeholdes af Nets, og en teknisk beredskabsplan (Disaster Recovery Plan), der er udarbejdet og vedligeholdes af IBM. Målsætningen med beredskabsplanerne er at skabe sikkerhed for, at Nets efter en alvorlig hændelse er i stand til at gennemføre en reetablering af de forretningskritiske processer i en prioriteret rækkefølge og inden for en godkendt tidsfrist. Kravene til de forretningskritiske processers reetablering fastsættes i overensstemmelse med krav fra ejerkreds, finansielle myndigheder, pengeinstitut-organisationer, kortselskaber, lovgivning, samt på grundlag af en vurdering af forretningsprocessernes betydning for kunder og samarbejdspartnere. Beredskabsplanen omfatter desuden kriseledelse, eskalationsplan og informationsformidling.

Der er aftalt kvartalsvis revision af den tekniske beredskabsplan med IBM for at sikre, at den altid er ajour med faktiske forhold. Derudover har Nets et beredskabssystem, der sikrer automatisk, periodisk påmindelse og opfølgning på ajourføringsbehov af den forretningsorienterede beredskabsplan. Beredskabsmålsætningen er godkendt af Nets' bestyrelse, senest i september 2012.

Test af nødprocedurer

Nets afprøver årligt beredskabsplanen såvel internt som i samarbejde med IBM. Der udarbejdes årligt en overordnet testplan, samt testplan for hver enkelt afprøvning. Afprøvningsne foretages med forskellige teknikker, såsom fail-over af it-produktionssystemer til andet driftscenter, hyperswap (skift mellem aktive spejle (DASD)), afprøvning af kommunikationsprocedurer, anvendelse af telefonlister, øvelser med leverandører og kunder og skrivebordsøvelser i relation til beredskabsprocesser. Efter hvert testforløb udarbejdes en testrapport. Testplan og testrapport rapporteres til Nets' ledelse, og bestyrelsen modtager årligt en oversigt over gennemførte beredskabstests. Implementering af eventuelle ændringer, som følge af fejl eller uhensigtsmæssigheder afdækket i forbindelse med afprøvning, følger Nets' procedurer for ændringsstyring.

Beredskabsfaciliteter

Vedrørende driftsafviklingen af Sumclearingen har Nets indgået aftale med IBM om levering af to-center drift. De to datacentre er geografisk adskilte med over syv km i luftlinje og har separat elforsyning, køling, netværk, telefoni mv. Det primære og det sekundære datacenter er

forbundet via redundante lyslederforbindelser, der muliggør realtids-spejling af data. Der er således et Recovery Point Objective¹ tæt på nul. Nets har aftalt et Recovery Time Objective² på fire timer med IBM. IBM foretager test af centerskifte årligt i forbindelse med beredskabstest.

Som nævnt i afsnit 1.2 er der i april 2012 offentliggjort nye internationale standarder for betalings- og afviklingssystemer. Standarderne indeholder flere nye anbefalinger på det operationelle område, som kan føre til nye indsatsområder for Sumclearingen. Blandt andet specificeres den maksimale genstartstid for et systems beredskabsfaciliteter til maksimalt to timer, og ideelt set skal beredskabsfaciliteterne kunne overtage driften straks.³ Det understreger vigtigheden af, at systemejer løbende vurderer, om en genstartstid på fire timer fortsat er tilstrækkeligt.

¹ Recovery Point Objective er en indikator for mængden af data, der vil gå tabt i produktionsmiljøet som følge af en gendannelse af miljøet.

² Recovery Time Objective er den acceptable varighed en service må være utilgængelig i tilfælde af en driftsafbrydelse, før normaldrift skal være genoprettet.

³ Jf. BIS (2011) princip 17.

3.7 STANDARD VIII – PRAKTISK OG EFFEKTIVT

Systemet skal give mulighed for at afvikle betalinger på en måde, der er praktisk for deltagerne og effektiv for økonomien.

3.7.1 Vurdering

Broadly observed.

Sumclearingsystemet er stort set ikke ændret, siden implementeringen i 1998. Der er derfor behov for at sikre, at Sumclearingen også i fremtiden afvikler betalinger på en måde, der er praktisk for deltagerne og effektivt for økonomien.

De nuværende afviklingstider i Sumclearingen er ikke tidssvarende i forhold til slutbrugernes forventninger til et moderne betalingssystem og understøtter ikke i tilstrækkelig grad udviklingen af nye betalingsløsninger. De lange afviklingstider bevirker, at systemet ikke i dag kan betegnes som effektivt for økonomien og slutbrugerne.

Den igangværende modernisering af den danske detailbetalingsinfrastruktur sikrer hurtigere afvikling. Moderniseringen vil bringe den danske infrastruktur for detailbetalinger på højde med infrastrukturen i sammenlignelige lande.

3.7.2 Begrundelse

Praktisk for deltagerne og effektivt for økonomien

Sumclearingen udgør en del af de danske pengeinstitutters fælles betalingsinfrastruktur, som har deltagelse af alle pengeinstitutter i Danmark. En fordel ved at have en fælles betalingsinfrastruktur er, at de faste driftsomkostninger kan spredes ud på alle deltagerne. Desuden giver det en ensartethed i håndteringen af detailbetalinger, uanset afsenders og modtagers valg af pengeinstitut. Det er dog vigtigt at sikre, at systemerne udvikles i takt med samfundsudviklingen og imødekommer krav fra deltagerne og behov hos borgere og virksomheder, hvis betalinger afvikles i systemet.

Siden systemets implementering i 1998 har ændringer og tilpasninger af Sumclearingen været yderst begrænsede. Og det er vurderingen, at systemet i dag ikke imødekommer alle krav til et moderne afviklingssystem. I den nuværende afviklingsstruktur tager det mindst én dag at gennemføre en betalingsoverførsel, og i forbindelse med weekender og helligdage vil fx forretninger eller almindelige borgere først modtage en betaling op til fire dage efter, at betalingen er initieret. De nuværende

afviklingstider er ikke tidssvarende i forhold til slutbrugernes forventninger til et moderne betalingssystem og understøtter ikke i tilstrækkelig grad udviklingen af nye betalingsløsninger. Den manglende mulighed for omgående afvikling i Sumclearingen bevirker, at systemet ikke overordnet kan betegnes som effektivt for økonomien og slutbrugerne.

Afviklingstidspunkt og likviditetsbehov

Afviklingen er tilrettelagt ud fra et ønske om i størst mulig grad at reducere deltagerens brug af likviditet. Placeringen af afviklingen om natten tilskrives primært dette hensyn, idet deltagerne i dagtimerne således ikke skal anvende likviditet til både afvikling af eksempelvis store interbankbetalinger og afviklingen af detailbetalinger. Placeringen af afviklingen sikrer også likviditetssamspillet med VP-afviklingen, idet terminsindbetalinger til realkreditinstitutterne via Sumclearingen ligger før realkreditinstitutternes udbetalinger af renter og afdrag. Endelig er Sumclearingen et nettoafviklingssystem, hvorved deltagerne opnår en likviditetsbesparelse.

Kapacitet

I 2011 blev der cleared og afviklet 1,7 mia. betalinger i Sumclearingen til en samlet værdi på 5.718 mia. kr.

Selv en fordobling af deltagerantallet giver, i flg. systemejer, ingen problemer i forhold til afviklingen i Sumclearingen set fra et operationelt perspektiv. Da antallet af både direkte og indirekte deltagere er faldende i disse år, vurderes Sumclearingens kapacitet ikke at blive udfordret.

Prispolitik

Prisstrukturen og priserne for deltagelse i Sumclearingen er offentliggjorte og kan ses på Finansrådets hjemmeside. Priserne fastsættes således, at Nets og Finansrådet får dækket deres omkostninger. Det betyder, at omkostningerne til systemet dækkes fuldt ud af deltagerne. Deltagerne betaler et årligt kontingent for at deltage i Sumclearingen.

Nye deltagere i Sumclearingen betaler udover kontingentet også et gebyr, når de opnår adgang til betalingsinfrastrukturen. Gebyret er fastsat ud fra en betragtning om, at nye deltagere skal bidrage til at betale en andel af de omkostninger, der har været afholdt i forbindelse med udviklingen af Sumclearingen.

Deltagerne er ikke direkte involveret i fastsættelse af priser, men grundet ejerskabsforholdene i sektoren vil deltagerne have mulighed for at gøre indsigelser overfor prisfastsættelsen. Prisniveauet vurderes løbende af systemejer.

Fremtidens infrastruktur for detailbetalinger

Der er i starten af 2012 igangsat en omfattende modernisering af infrastrukturen for detailbetalinger i Danmark. Moderniseringsprojektet har i 2012 sikret en hurtigere afvikling af weekendens dankortbetalinger. Ved udgangen af 2012 vil virksomheder på bankdage få forbedrede muligheder for at gennemføre overførsler over 1 mio. kr. via Nationalbankens betalingssystem Kronos. Ultimo 2013 introduceres et nyt system, Intradagclearingen, som kan anvendes til at foretage bankoverførsler inden for samme dag. Det sidste element i moderniseringen er indførslen af et system, der vil gøre det muligt at foretage øjeblikkelige overførsler af beløb op til 500.000 kr. døgnet rundt alle ugens dage.

Med moderniseringen indføres betydelig kortere afviklingstider for detailbetalinger, og flere eksisterende uhensigtsmæssigheder fjernes. Blandt andet indføres likviditetsforecast til de natlige afviklinger. Moderniseringen vil bringe den danske infrastruktur for detailbetalinger på højde med infrastrukturen i sammenlignelige lande.

3.8 STANDARD IX – ADGANGSKRITERIER

Systemet skal have objektive og offentliggjorte kriterier for deltagelse, som tillader åben og fair adgang.

3.8.1 Vurdering

Observed.

Adgangskriterierne for Sumclearingen er offentlige og tillader mange deltagere adgang uden væsentlige begrænsninger. Der er mulighed for både direkte og indirekte deltagelse.

Det anbefales, at der udarbejdes klare procedurer for indtræden og udtræden af Sumclearingen. I IMF's rapport (2007) findes en tilsvarende anbefaling.

3.8.2 Begrundelse

Adgangskriterierne for deltagelse i Sumclearingen er offentliggjort og beskrevet i Finansrådets notat om Sumclearingen, som er tilgængeligt på Finansrådets hjemmeside. Notatet er sidst opdateret 10. februar 2011 og findes både i en dansk og i en engelsk version. Adgangskriterierne kan ses i boks 2 på næste side.

Adgangskriterierne er i sin tid udarbejdet i samarbejde med systemets deltagere. Adgangskriterierne pålægger ingen begrænsninger ud fra fx deltagernes størrelse eller kapitalniveau. Også prisstrukturen sikrer en fair og åben adgang for alle potentielle deltagere uanset størrelse. Samtlige direkte deltagere betaler 25.000 kr. om året i kontingent for at være med i Sumclearingen. Indirekte deltagere betaler ikke kontingent.

Indtræden i Sumclearingen

En potentiel deltager skal tage kontakt til Finansrådet og skriftlig anmode om at blive deltager i Sumclearingen. Selve optagelsesproceduren for nye deltagere er ikke beskrevet og offentliggjort, hvilket vurderes at være uhensigtsmæssigt for potentielle deltagere. Det anbefales, at optagelsesproceduren beskrives, og at der fx udarbejdes en manual for nye deltagere.

Der gennemføres ikke sektortest i forbindelse med optagelse af nye deltagere. Den enkelte datacentral foretager dog interne test med henblik på at sikre, at nye deltagere er korrekt sat op i systemerne. Optagelsesforløbet varer 3-4 måneder, og nye deltagere bekendtgøres til systemets øvrige deltagere via mail.

Kriteriet for at blive indirekte deltager er, at deltageren har licens til at drive bankvirksomhed, deltager i relevante aftaler med Finansrådet og indgår en aftale med en direkte deltager.

Udtræden af Sumclearingen

Udtræden af Sumclearingen aftales nærmere mellem Finansrådet og den pågældende deltager under hensyntagen til de opsigelsesfrister, som gælder for udtræden af Nationalbankens, datacentralens og Nets' systemer. Dog vil en direkte deltager, der mister sin banklicens, misligholder aftaleforholdet med Finansrådet, eller en indirekte deltager der misligholder aftaleforholdet med den direkte deltager, blive taget ud af Sumclearingen med omgående virkning.

Der findes ikke faste nedskrevne procedurer for udtræden af Sumclearingen. Det anbefales, at procedurer defineres, beskrives i fx aftalegrundlaget og offentliggøres med henblik på at sikre, at deltagerne er bekendte med proceduren for udtræden. I IMF's rapport (2007) findes en tilsvarende anbefaling om klare procedurer for udtræden af Sumclearingen.

ADGANGSKRITERIER	Boks 2
En potentiel direkte deltager skal: 1) skriftligt have legitimeret Nationalbanken til at foretage afviklingen af nettopositioner fra den dokumentløse clearing, clearing i Nets eller dem begge fra sin Sumclearingkonto i Nationalbanken, 2) tilhøre en af følgende kategorier: • er dansk bank, sparekasse eller andelskasse under tilsyn af Finanstilsynet, • er filial i Danmark af en udenlandsk bank, sparekasse eller andelskasse, der er under tilsyn i et andet land inden for EU eller i et land, med hvilket EU har indgået samarbejdsaftale om hjemlandstilsyn, • er filial i Danmark af en udenlandsk bank, sparekasse eller andelskasse under tilsyn af Finanstilsynet, • er udenlandsk bank, sparekasse eller andelskasse, der er under tilsyn i et andet land inden for EU eller i et land, med hvilket EU har indgået samarbejdsaftale om hjemlandstilsyn og som udøver grænseoverskridende virksomhed i Danmark, 3) opfylde de af Finansrådet til enhver tid fastsatte tekniske og administrative krav*, 4) have foliokonto og Sumclearingkonto i Nationalbanken og være tilsluttet Kronos. Deltagelse i Sumclearingen og afviklingen er derudover betinget af, at deltageren opfylder de betingelser, som Nationalbanken til enhver tid måtte stille, herunder betingelserne for oprettelse af konto i Nationalbanken.	
* Finansrådets tekniske og administrative krav omfatter betingelserne, der fremgår af Håndbogen.	

3.10 STANDARD X – ANSVAR OG LEDELSESREGLER

Systemets regler om ledelse skal være effektive, indebære ansvar over for eksterne parter og være gennemsigtige.

3.10.1 Vurdering

Observed.

Systemets ledelsesstruktur sikrer en effektiv håndtering af problemstillinger vedrørende vedligeholdelse og udvikling af infrastrukturen. Finansrådets stående udvalg og arbejdsgrupper sikrer løbende kontakt til deltagerne og Nets, hvorved problemstillinger vedrørende Sumclearingen kan løses hurtigt.

Der er en klar ansvarsfordeling mellem operatør og systemejer, hvilket sikrer, at ansvaret for håndteringen af relevante problemstillinger let kan placeres.

Opfyldelse af de 10 standarder i denne vurderingsrapport kan ses som tegn på, at standard X er opfyldt. Sumclearingen opfylder ni ud af de 10 standarder.

3.10.2 Begrundelse

Det er Finansrådets opgave at koordinere deltagernes holdninger til vedligeholdelsen og udviklingen af Sumclearingen og vedligeholde det aftalegrundlag, som Sumclearingen er baseret på. Koordineringen af deltagernes holdninger sker via Finansrådets udvalgs- og arbejdsgruppestructur.

Som systemoperatør af Sumclearingen står Nets for den daglige drift og implementering af ændringer til systemet. Rolle- og ansvarsfordeling mellem Finansrådet og Nets findes blandt andet beskrevet i Finansrådets notat om Sumclearingen og i administrationsaftalen mellem parterne.

Ledelsesstrukturen udgøres af Finansrådets udvalgs- og arbejdsgruppestructur. Der er tale om stående udvalg og arbejdsgrupper, hvilket sikrer, at vedligeholdelse og udvikling af infrastrukturen drøftes løbende, og at relevant information udarbejdes og vedligeholdes.

Beslutninger vedrørende Sumclearingen bekendtgøres til deltagerne gennem direktionsskrivelser, Finansrådet Orienterer eller mail.

Konsultation

Finansrådet konsulterer deltagerne i spørgsmål vedrørende Sumclearingen, i det en række større medlemmer, Lokale Pengeinstitutter, Regionale Bankers Forening samt Nets har fast sæde i Finansrådets udvalg og

arbejdsgrupper. Udover de planlagte møder i de stående udvalg og arbejdsgrupper holdes ad-hoc møder og uformel kontakt via telefon og mail.

Problemstillinger vedrørende vedligeholdelse og udvikling af Sumclearingen behandles i samarbejde med deltagerne og Nets. Eksempler på sådanne opgaver er vedligeholdelsen af Håndbogen og opsigelsesvarsel for indirekte deltagere.

Beslutninger

Vedligeholdelse og udvikling af infrastrukturen er baseret på et samarbejde, hvor deltagerne forskellige ønsker og holdninger til Sumclearingen inddrages. I tilfælde af uenighed blandt deltagerne er det Finansrådets bestyrelse, der træffer den endelige afgørelse. Bestyrelsen træffer beslutning ved simpelt stemmeflertal med mindre andet er bestemt. Det sker imidlertid yderst sjældent, at deltagerne ikke er enige i spørgsmål vedrørende Sumclearingen. Der er derfor ikke praksis for, at sager vedrørende infrastrukturen afgøres ved afstemning i Finansrådets bestyrelse.

Finansrådets udvalg og arbejdsgrupper er rådgivende for Finansrådets bestyrelse. Udvalg og arbejdsgrupper vil kunne træffe beslutninger af mere driftsmæssig karakter, mens overordnede beslutninger, der forpligter deltagerne økonomisk eller juridisk, skal træffes af Finansrådets bestyrelse.

Budgetter

Der er ikke fastlagt procedurer for opfølgning af budgetter. Finansrådet vil i forhold til udvikling af Sumclearingen i hvert enkelt tilfælde indgå en aftale med Nets, hvor opfølgningsprocedurerne fastlægges.

Udgifterne til driften af Sumclearingen har ligget fast gennem de sidste mange år. Kontingentet opkræves af Nets.

Mål og strategi for Sumclearingen

Det er systemejers mål og strategi for Sumclearingen, at systemet skal danne rammen om stabil, sikker og effektiv afvikling af betalinger, der er i tråd med brugernes og deltagerne ønsker og behov. Mål og strategi er fastlagt i samarbejde med deltagerne og har ikke ændret sig gennem tiden.

Målene understøttes af den i regi af Finansrådet etablerede udvalgs- og arbejdsgruppestruktur, hvor der løbende arbejdes med udvikling og vedligeholdelse af Sumclearingen.

4. Litteraturliste

Andersen, Niels C. (2004), Clearing og afvikling i et retligt perspektiv, Danmarks Nationalbank, *Working papers*, 20/2004.

Arbejdsgruppen om nationale betalingsoverførsler (2012), Rapport om nationale betalingsoverførsler i Danmark, januar 2012.

Bech, Morten Linneman, Bo Madsen og Lone Natorp (2002), Systemic Risk in the Danish Interbank Netting System, Danmarks Nationalbank, *Working papers*, 8/2002.

BIS (2001), Core Principles for Systemically Important Payment Systems.

BIS (2005), Statistics on payment and settlement systems in selected countries – Figures for 2003.

BIS (2012), Principles for Financial Market Infrastructures, april 2012

BIS (2012), Principles for Financial Market Infrastructures – Disclosure framework and Assessment methodology, december 2012

Danmarks Nationalbank (2002a), *Finansiel stabilitet*.

Danmarks Nationalbank (2002b), Anden gennemgang af Sumclearingen i relation til Core Principles for Systemically Important Payment Systems, www.nationalbanken.dk.

Danmarks Nationalbank (2005), *Betalingsformidling i Danmark*.

Danmarks Nationalbank (2010), *Dokumentationsgrundlag for pengepolitiske instrumenter og betalingsafvikling i DKK, EUR, SEK og ISK*.

Finansrådet, Håndbog for Betalingsformidling.

Finansrådet, Aftalebog, Bind 1.

Finansrådet, Notat om Sumclearingen på Finansrådets hjemmeside

Finansrådet (2001), Pengeinstitutternes åbne infrastruktur, *Finansanalyse*, nr. 13, september 2001.

Finansrådet (2005), Self-assessment af Sumclearingen i relation til Core Principles for Systemically Important Payment Systems.

IMF (2006), Financial Sector Assessment Program, Denmark, Detailed assessment of the Core Principles for Systemically Important Payment Systems, International Monetary Fund, Monetary and Financial Systems Department

Konkurrencestyrelsen (2000), Adgangsvilkår til Finansrådets aftaler om betalingsformidling.

Mølgaard Pedersen, Anders, Tommy Meng Gladov og Jesper Bakkegaard, Afviklingstider for betalinger i Danmark, Danmarks Nationalbank, *Kvartalsoversigt 2011*, 2. kvartal, Del 1.

Restelli-Nielsen, Peter M. og Ulla Sterkel (1998), Finality-direktivet, Danmarks Nationalbank, *Kvartalsoversigt*, 4. kvartal.